

ГРИГОРІЙ ЦЕГЛІНСЬКИЙ.

КАРА СОВІСТИ

НАРОДНЯ ДРАМА В V. ДІЯХ.

Накладом:

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ

660 MAIN STREET

WINNIPEG, MAN.

Printed in Canada

БАЧИЛИ ВИ І ЧИТАЛИ ВІЖЕ
УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПІС:

,,Канадийский Фармер”

Який виходить у великім обсязі
на 12 сторін?

Як ні то напишіть по оказове число,
або сейчас запреноумеруйте його
собі.

”КАНАДІЙСКІЙ ФАРМЕР“ є часописом в
котрім Ви завсіди знайдете найновіші
новинки з цілого світа, новинки з рідного
краю, цікаві та поучаючі статті, гарні опо-
відания для молодих і старих, добре поради
як для фармерів так і для робітників.

”КАНАДІЙСКІЙ ФАРМЕР“ старається зав-
сіди викорінювати народні блуди і поро-
ки, та показує українському народові до-
рогу, яка веде до кращої будучності.

”КАНАДІЙСКІЙ ФАРМЕР“ є широко-украї-
нським часописом, все стоїть при своїм
народі, бо до народу належить.

”КАНАДІЙСКІЙ ФАРМЕР“ є не лише най-
більшим і найпопулярнішим часописом
але і найтанішим так в Канаді як і в
Злучених Державах.

КОШТУЄ ЛІШЕ ДВА ДОЛЯРИ НА РІК.

Передплату шліть на адресу: —

CANADIAN FARMER
120 King St. — Winnipeg, Man.

ГРИГОРІЙ ЦЕГЛИНСЬКИЙ.

КАРА СОВІСТИ

НАРОДНЯ ДРАМА В V. ДІЯХ.

Вінніпег, Ман. 1925 р.

Накладом:

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ

660 MAIN STREET

WINNIPEG, MAN.

ОСОБИ:

ВАСИЛЬ ГІРКІЙ, старий господар, літ 65.

СЕМЕН, його старший син, літ 45.

МАРТА, його жінка.

ПРОКІП, молодший син Василя, літ 40.

МАРИНА, жінка Прокопа.

ГАННА, дівчина літ 18

ІВАСЬ, хлопець, літ 12

ПАРАНЯ, дівчина, літ 10

КАЛИНА, дівчина, літ 8.

ЮРКО,

ФЕДЬО,

АТАНАС ГАРАСИМІВ, війт.

МАКСИМ, присяжний.

ПРОЦЬ ГЛИНА,

МАРІЙОН КРЕМІНЬ,

САФАТ ТОПР,

ТОМКО,

БОРУХ АС, властитель цегольни.

ЕЛЬО, арендар у селі.

ЙОЙНА, його батько.

Селяни, жінки, парубки, дівчата, цегольняні
робітники.

Діється на селі. — Час недавній.

ПЕРША ДІЯ.

ДЕКОРАЦІЯ представляє убогу сільську кімнату Прокопа Гіркого. Під образником великий стіл, застелений скатертю, велика піч займає майже четвертину хати. Ослони під вікнами таї біля стола.

СЦЕНА І.

Василь, Юрко, Ганна, Івась, Параня, Калина.

(Василь сидить на ослоні під вікном і латас подерте решето. В його ногах сидять на землі і граються жвано: Івась, Параня і Калина. Івась щось їм показує, дівчата рягочуться в голос. В противнім боці, коло припічка, пере Ганна (жвана, люба дівчина). По заду, поміж Василем і Ганною, сидить біля стола на ослоні Юрко, зриваючись що хвилі і шуткуючи з Ганною).

ЮРКО (в хвили піднесення заслони, зривається і жарко цілує Ганну — по чім сідає назад).

ГАННА (занята обіруч праннєм, засоромлена).
Вступіться за мною, дідуню!

ВАСИЛЬ (занятий своїм ділом). А що ж там діється такого?

ЮРКО (наслідуючи голос Ганни). Поратуйте безталанну, немічу! (цілує її вдруге і живо сідає на своїм місці).

ГАННА. Захистіть від тої напасти, або дайте їй яке діло в руки. Сам нічого не робить й другому не дасть.

ЮРКО. Я нічого не роблю? А бігме, в мене діло таке пильне (зривася й хоче цілувати втретє).

ГАННА (підоймається й грозить мокрим рядном)

ВАСИЛЬ. Ти би, Юрку, не пустував уже, а прислав старостів чим скорше.

ГАННА (засоромлена — крис голову й визирає з під боку). Дідуні!

ЮРКО (живо обіймаючи Василя). Отсе розумне слово, дідуні! Бігме, ще нині пришлю. Він у мене вже давно шід тином вижидає. Лиш дати знати.

ВАСИЛЬ. Отже.

ГАННА. Най приходить, най! Такого гарбуза підведу.

ЮРКО. Неваже!

ВАСИЛЬ. Ти гарбузів не лякайся, у нас вже й дині нема ні одної.

ЮРКО (шкрабе Ганні морковці).

ГАННА. Де би я за такого пішла, дідуні! Хіба він парубок?

ЮРКО (ймається попід боки). А що-ж, може ні?

ВАСИЛЬ (весело). Що йому хибус?

ЮРКО. Чи кирпатий, чи горбатий?

ГАННА. (сміючись). Най ще підросте.

ЮРКО. Я вже й так великий виріс: голова висше шкії, а ноги по саму землю.

ВАСИЛЬ. Ти вже такого гарбуза не лякайся, що ним дівчина тиче в очі.

ЮРКО. Та я, поправді сказавши, її так дуже не боюся, — вона лише з верха така колюча. Скорше вже родичів, тата тай мами.

ВАСИЛЬ. Чому тата тай мами? Вони знають тебе не від нині. Чув сам, як нераз хвалили.

ЮРКО. Та правда, вони навидять мене трохи, але я вже так, як на сповіди скажу: в мене нема нічого, ні кута ні хати. Бурлака, звичайно, зарібний чоловік.

ВАСИЛЬ. Правда, коло них такоже тісно, ще як тісно. Я об тім і не подумав зразу, звичайно старий. Та хатина, город та дві нивки, невеличкі. Правда, правда, що тісно то тісно, нігде правди діти (зітхає). Але коло нас, значиться, коло мене та моєї небіжки, царство її небесне, ще гірше було. Як пібралися, не було що й у рот кинути. Я був у наймах, вона небога так само (оживлений). За те була сила, була й охота до праці, Господи! Що взяли в руки, горіло. Як кину-

лися на зарічки, гаруєм бувало день у день, від світа до ночі. Тай прожили, ще й для дітей придбали: отсю хатину купили з городом, одну нивку, другу, все що тепер має Прокіп. Та трета, найбільша, що має Семен, то вже небіжчи з відумерщини припала, по братови. Правда, тоді зарічки були не такі, як нині. Тоді залізницю сипали.

Ей, нагарувалися ми, нагарували! Небіжка з того й зі світа зійшла; звичайно жінка, не сдужала, охляла, і як підкошена віточка зіяла (втирав слезу).

ЮРКО. Та до праці й ми не ліниві.

ВАСИЛЬ. Отсе є. А на початок усе щось знайдеться. Як небіжка умирала, — отут таки на сій лаві, казала ґрунт поділити, щоб діти памятали, що й від матери щось мають. Я послухав і поділив, чому не мав поділити!

ГАННА. У вас, дідуню, всього двоє було дітей.

ВАСИЛЬ. Так, двоє, ну, у вас більше є, що-ж робити, ласка божа. Дав Бог діти, дастъ і на діти, аби лише здоровле та його ласка небесна! Я й поділив. Старшому Семенови дав ту більшу ниву по братови небіжки, ну а Прокопови, татови вашому, хату, город тай ті дві нивки, що придбали з зарічки. Семен кривдував собі ґрохи, кривдує здається, ще й нині, але що-ж? Вія пристав до хати, то вже йому хати не треба бу-

ло. За те Прокіп приняв мене старого тримати і спасибіг Йому, тримає, обходить і заходить, як рідна дитина. Кривди не маю. Що не маю, то не маю, гріх би казати!

ЮРКО. То ви дідуню, гадасти, що родичі не будуть мені противні?

ВАСИЛЬ. Противні? А на кого-ж будуть чекати? На богача? Богач до богачки ніде, а бідний — аби статок, аби добряга, аби родичів пінували та жінки не поневіряв, аби не знущався над другими дітьми, решта вже якось буде. Прожити можна. Тісно, тісно, то правда, але все лішче, як коло нас було. Та що правда, то правда, і родичі ні є вічні. Що то говорити, все в праці та праці. В такому гаразді віку довгого не доживеш. І не стямишся, як очі заплюшиш. А голови в уаті все треба.

ЮРКО (зривається — до відходу). Як так, то, бігме, таки зараз старосту пришлю. Здорові, дідуню! (Ходом цілує Василя в руку, по дорозі Ганну й відходить).

СЦЕНА II.

Оставші без Юрка.

ГАННА. Дідуню, що ви мені чаробили? Та він таки не жартує, а по старосту бігцем побіг.

ВАСИЛЬ. А як побіг, то що? Хіба ти його не хочеш?

ГАННА (наївно). Та...

ВАСИЛЬ. Може він не до вподоби тобі?

ГАННА. Та...

ВАСИЛЬ. Я гадав, що ви вже, як то сказати, усовоилися з собою. Як ні, можна ще завернути (глядить у вікно).

ГАННА (скоро). Та на що завертати? Як пішов, най іде, — але...

ВАСИЛЬ. Що але? Може бойшся, що тато і мама не згодяться?

ГАННА. Я знаю, що тато і мама згодяться, мама таки певно, — але...

ВАСИЛЬ. Ну, як ти хочеш, мама хотять, тато схоче, яке-ж тут іще — але?

ГАННА (поволи). Алé чи ви схочете?

ВАСИЛЬ (здивований). Я? А що-ж мені до того, дитино? То ваша річ; річ тата та мами, не моя. Що мені до того?

ГАННА. До того, дідуню, бо як би тес, то... (заплутується, кидає пранне з рук. На боці). Не скажу, мені й язык не повернеться до того.

ВАСИЛЬ. От не теревень, а радшē виведи пárубка, як годилося, з хати.

ЮРКО (крізь двері). Я вже далі ніс відморозив.

ГАННА (обтирає руки й виходить).

СЦЕНА III.

(Оставші).

ВАСИЛЬ. Чого вона мене питає? А що-ж то лтато її, чи мама? Та-ж то все від інших залежить. Схотять, добре — не схотять, їх воля. Що-ж я тут? Що я їй біdnій помогти або порадити можу?

ІВАСЬ (підсугаючись до Василя). Бо мама казали, що як Ганка піде за Юрка, то ви мусите з хати уступитися...

ВАСИЛЬ (опускаючи решето з рук.) Невжеж?

ІВАСЬ. Казали, що годі всім поміститися в одній хаті (ширенсько). Але ви не підете, дідуню, правда? (поволі усувається і вилізає на піч, за ним Параня, Калина).

ВАСИЛЬ. Невжеж? Невжеж? Уступитися з власної хати? А де-ж я піду, де притулуся на старість? Невжеж вони собі так уложили? Ні! ні! Та-ж мені, Богом а правдою, належиться тут, таки належиться досмертщина. Така умова була при людях. Живуть іще, та скажуть. Ні, ні, то не може бути. Під тин ачей не проженуть мене! Ні, ні! Однак се може бути. Може бути. Тісно буде, то правда, але мені таки належиться... Не розберу. Так, так! Ні, ні!

СЦЕНА IV.

Василь, Прокіп, Марина. (Входять з роботи).

ПРОКІП (статочний, поважний, дразливий чоловік.) Ганни нема?

ВАСИЛЬ. Що лиш вийшла з хати.

ПРОКІП (сідаючи). Не буде з нашого ячменю великого політку.

ВАСИЛЬ. Чому? Не намолотний?

ПРОКІП. Перебили в Мариною та ировіяли. Єсього на всього півтора кірця. Ледво до переднівку стане.

ВАСИЛЬ. Що-ж діяти? Будемо бульбами намагати.

МАРИНА (пораючись коло печі). Не стане їй бульби, як ще приайдеться на насіннє відложить.

ВАСИЛЬ. Що-ж робити! А тут вас іще новий видаток чекає.

ПРОКІП, МАРИНА. Який?

ВАСИЛЬ. Що лиш не видбо, як Юрко старостів пришеle.

ПРОКІП (бє кулаком у стіл). Маєш! В сам час потрафив.

МАРИНА. Сього можна було надіятися. Він іще з весни хотів, але я спинила. Тепер нема що відкладати. Юрко парубок гідний, і Ганна за ним.

ПРОКІП. Але за що весілля спровіши?

МАРИНА. Треба буде щось продати з обори.
Без цього не обійтися. Чи тепер, чи в четвер.

ПРОКІП. Але де його примістити? У нього хати нема, а нас стілько в хаті, що й противітися іоді.

МАРИНА. Се дійсно фрасунок.

ВАСИЛЬ. А може би їм найmitи тимчасом?

МАРИНА. Вже я своєї дитини в комірне не пущу. Стілько заробила собі у мене.

ВАСИЛЬ. Чекайте! А не прибудувати би ще причілок до хати? Місце є.

ПРОКІП (понуро). За що прибудуете? За свою мізерію чорну та темну?

МАРИНА. Правда.

ВАСИЛЬ. Га, то я не пораджу.

МАРИНА (несміло). Та рада є, як би лиш послухали...

ПРОКІП. Яка?

МАРИНА. Як би ось татуньо перенеслися до Семена, бодай на якийсь час... Також їх син.

ПРОКІП (суворо). Марино!

ВАСИЛЬ (клонить голову важко) (шепотом до себе). Ось, ось! Таки так!

МАРИНА (живо передобрюючи). Бодай на якийсь час, бодай на той час, поки нам не поле-

кшає трошки, поки щось не придумається, як самі кажуть.

ПРОКІП (я. в.). Се не може бути!

МАРИНА. Чому не може бути? У Семена їм також буде добре. Може ще й ліпше: звичайно більша хата, більший достаток.

ВАСИЛЬ. Яких уже мені достатків треба! Аби ніч переночувати та день переднувати!

МАРИНА. Там лиш двоє дітей, у нас аж четверо. Тіснота така, що й голки не устромиш з часом...

ПРОКІП. Се не може бути! Се було би проти нашого слова.

МАРИНА. Або-ж ми їх проганяєм? Крий мати Христова! Ми-ж коло них семий рік ходим, най самі скажуть, чи мали в нас кривду яку? Але тепер...

ВАСИЛЬ (устасє мовчки, надягає кожух, шапку і виходить у двері).

ПРОКІП. А де-ж ви, тату, йдете?

ВАСИЛЬ. Де? До Семена! Та самі кажете...

ПРОКІП. Гадаєте, що вас Семен прийме?

ВАСИЛЬ. Спитаю. Що діяти? Спитаю... (виходить важко зітхуючи).

СЦЕНА V.

Оставші. По виході Василя — якийсь часочок і
Ганна вертає до хати та стає коло вікна.

МАРИНА. Чому не має приняти? Він же-ж їх син, рідна також дитина. Що би то за дитина була, що не приняла би рідного тата до хати.

ПРОКІП. Хіба ти, жінко, Семена не знаєш?

МАРИНА. Чому не знаю? Тримали ми тата ро-ків сім, можуть і вони потримати трошки. Адже по батькови також пайку взяли.

ПРОКІП. Але умова при людях була така, що тато при нас мають оставати, поки їх віку. За те ми взяли дві ниви й хату й огорod.

МАРИНА (живо). Дві ниви, що не стоять й за його половину. Я замінялася би за його пайку зараз. Який мав ячмінь на своїй, га? Як Дунай! А ми? Колос колоса здоганяв! За те ще й ходила та обпирала старого сім років. Най і вони походять трошки. Богачі! все би на нас бідних зіпхали.

ПРОКІП. Не такі то ѹ вони богачі.

МАРИНА (чим раз нервнійше). А чого-ж так дурутися, та всю біду на нас спихають? В мене четверо дітей, в коло чого набігатися та набідуватися. Най і вони закоштують трохи того добра.

ПРОКІП (понуро). Тобі мабуть звірився вже тато!

МАРИНА. Звіритися не звірив, — але я зі старим шлюбу не брала.

ПРОКІП (проклоном). Бодай вас...

ГАННА (живо, від вікна). Пст! Хтось іде, хтось іде в хату!

МАРИНА (запопадливо пряче на столі, ослонах).

СЦЕНА VI.

Оставші. Проць (входить поважно).

ПРОЦЬ (старший вже чоловік; повільний, розважний). Мир дому сему!

ПРОКІП. І всім живущим у нему.

МАРИНА (добрязно). Гості до нас...

ПРОКІП. Сідайте, будьте ласкаві...

ПРОЦЬ. Спасибіг вам, най усе добро у вас сідає. Ми, бачите, з ділом. Загналися за ялівкою тай зійшли з дороги. Вступили до вас та питаем, переночуєте нас, чи ні? (кладе фляшку на стіл).

ГАННА (зникає в двері).

ПРОЦЬ. Чекай, Ганно, не втікай! Бачите, як скоро догадалася?

МАРИНА. Спасибіг вам за ласку та память про нас добру.

ПРОЦЬ (сідаючи). Ну, приймете Юрка в хату,

чи ні? Юрко, бачите, парубок гідний, тверезий, роботячий, а запопадливий вам, що й не казати. Тепер у Никифора служить. Каже Никифор, що йому за двох робить, його права рука. Що-ж то буде, як на своїм стане. Ласка божа, така людина в хату.

ПРОКІП. Та ми його знаєм. Карай Боже що проти нього сказати (кладе чарку на стіл).

ПРОЦЬ (до Марини). Ну, а ви, пані-матко, що на се скажете?

МАРИНА. Я вже, як господар каже (ставить на стіл хліб та закуску).

ПРОЦЬ. Ну а Ганна? Ганно! Ходи но сюда!

ГАННА (входить і стає в дверех).

ПРОЦЬ. Ну, Ганночко, княгине моя пиши та люба, приймеш нас до свого двору, чи не приймеш?

ГАННА (дуже соромливо). Та як тато і мама скажуть...

ПРОЦЬ (у двері). Ходи-ж сюда, Юрку!

СЦЕНА VII.

Оставші — Юрко входить до хати.

ПРОЦЬ (підоймаючи налиту чарку). Пошли-ж ім, Господи, всього добра і з роси і з води! (до родичів). А вам дай, Господи, прожити та щастем іх веселитися (випиває і подає чарку Прокопови)

ПРОКІП. А вам, свате, дай Боже щастя та здоровля за раду вашу та прислугу вашу! (випиває і подає чарку Марині).

МАРИНА (до Ганни). А тобі, пішли, Госпіди та матінко Христова, доленьку добру...

ПРОЦЬ (кінчить). На потіху батенькови своїому та матінці рідній.

МАРИНА (випиває і подає чарку Ганні).

ГАННА (випиває і подає Юркови).

ЮРКО. Здоровле ваше, родичі, ваше сватуню і твое Ганночко! (випиває).

ПРОКІП (до Проця). Честь вашу, свате, примили і честю відповіли (запрошууючи до стола). Тепер закусіть, будьте ласкаві.

Проць, Юрко, Прокіп, Марина, Ганна (садяться коло стола і закусують).

ПРОКІП. Але з весіллям мусите підіжджати.

ПРОЦЬ. Чому-ж підіжджати?

ПРОКІП. Тісно коло нас цього року, дуже тісно, Бог свідком. Достатку в нас не було ніколи реликого, а тут цього року ще й не зародило. Хліба ледво до переднівку стане.

ПРОЦЬ. Що-ж, як підіжджати то підіжджати. Се же ваше діло. Але я гадаю, що чим скорше, тим лішче. З політку весілля не справите, мусите щось продати.

МАРИНА. І я так кажу.

ПРОКІП. А найгірше, що не маєм де приміститися. От у сїй хатині тиснєся семеро душ, я, Марина, четверо дітей і тато ще коло нас.

ПРОЦЬ. Ага, правда! (оглядаючись). А де-ж тато?

МАРИНА. Вийшли, мабуть до Семена. Я так раджу, сватую: поки ми для молодих що не придобаємо, чи коло хати що не приставимо, чи як там, най би вони тут коло нас примістилися, а тато могли би тимчасом у Семена перебути.

ПРОЦЬ. Розумне діло.

ПРОКІП. Розумпе — та чи Семен схоче?

ПРОЦЬ. А чому-ж би не мав схотіти? Хати йому старий не заляже, хліба не переїсть.

ПРОКІП (зітхаючи важко). Чи лишень схоче?

СЦЕНА VIII.

Оставші. Семен і Марта (входять напрасно попихаючи перед себе Василя).

СЕМЕН (сухий, суворий, напасливий). Добрий вечер, брате! А, бачу вже й честь заставили! Щасті вам, Боже! Та ти, Прокопе, про свої діти дбай, але батька не поневірай.

МАРТА (набожно). Сказано: чти отця і матір..

ПРОКІП (спалахнувші). А хто-ж батька по-невірас?

СЕМЕН. А хто-ж як не ви окаянні? Наче собаку з хати прогнали.

МАРТА. Під ніч, під таку люту зиму! Ай Господононьку!

ПРОКІП (зриваючись). Та неправду ти вереш, й неправдою диші небога твоя. Я батька не проганяв.

СЕМЕН (прискакуючи). Ще й випираєшся, нелюде? Ну, дивіться!

МАРТА. Стоймо в хаті тай молитви відправляємо. Вже були коло „ослаби остави“, і я мала вдаритися в груди, в тім отвіраються двері. Дивлюся й очам своїм не вірю: батько! Я лиш руки заломала.

МАРИНА. Так злякалася сердешна батька приняти!

СЕМЕН. Не дурний приймати. Притьmom завернув тай кажу: хто взяв батьківщину, той має і батька тримати. Така умова була.

МАРИНА. А ви, сироти, не взяли нічого?

СЕМЕН. Одну нивку паршиву.

МАРИНА. Що стойть за нашу цілу батьківщину.

МАРТА (прискакуючи до Марини). І та нивка вам у печінки залізла, ненаситці лукаві? Всьо би пожерли, Господононьку ласкавий, ще й батька побгутися хотіли.

ПРОКІП (унесений). Брешеш ти, гадино по-тайні! Сім літ я тата тримав і не думав позбуватися.

МАРТА. Аж тепер вам доїло...

ПРОКІП. Не доїло, відьмо! А просили лишень, чи би на той час, поки ми новий лад не заведемо в хаті, не схотіли до вас перенестися.

МАРТА (живо-люто). А то яким правом?

СЕМЕН. Вже ти, брате, говори, що хоч, а поки я живий, батькови кривди не дам зробити. Тому приводжу тобі і кажу: тут нашому татови рашія! (садовить Василя насильно коло стола).

ПРОКІП (тручає Семена на бік). Проч від батька, лицеміре!

СЕМЕН (підймаючи палицю). Ти тручаєшся, Каїне?

ПРОЦЬ (здержує Семена). Семене!

ВАСИЛЬ (усувається від стола в зад).

МАРТА. Бач, як засичав, що їм не вдалася штука.

СЕМЕН. Лишень людей шаную, що тобі рук не поломлю, Іроде окаяний! Але кажу тобі і приказує, ось при людях, най чують: як би мені татови волосок з голови спав, — то не ти тата, але ми з татом викинемо тебе з цілим твоїм кодлом.

ПРОКІП (в нетямі). Те я зараз хочу видіти (до Василя). Тату, підете з Семеном!

СЕМЕН (хапає батька і попихає до Прокопа).
Тут лишитесь, тату! Тут ваша праця!

ПРОКІП (відпихає Василя до Семена). І в
нього вашої праці частка!

ПРОЦЬ, ЮРКО (роздирають братів, стаючи по
середині).

ПРОЦЬ. Схаменіться! Тато!

ВАСИЛЬ (виступає в середину). Не сваріться
ї: за мене, сини мої, та не поштуркуйте на старі
літа, бо гріх будете мати. Я вас погоджу, пого-
джу. Уступлюся одному і другому. Не стоятиму на
гаваді. Старому вже й так богато не треба. Є ще
люде на світі, притулюся денебудь. Прощай Про-
кіп, прощай Марино, прощайте діточки, — про-
щай і ти Семен! (відходить і стає в порозі —
звертаючись до хати). Прощай мій приютічку
кривавий, що тебе поставив отсими мозілями! Про-
щайте образи святі, й вислухайте, хоч з далека,
молитви мосі! Прощайте, мої віконця соняшні, що
з вами витав з вами прощав день святий! Про-
щай і ти поріжку послідний, виходжений і ви-
гладжений моїми ногами. Не судилось тебе попро-
щати в домовині, то живий прощаю! (без чолом
трикратно в поріг і живо виходить).

(Павза).

СЦЕНА IX.

ПРОКОП (наче з просоння). Тату! Тату! (біжить у двері).

СЕМЕН. То на твос сумлінис!

МАРТА. На ваші голови трикляті!

СЕМЕН, МАРТА (виходять).

СЦЕНА X.

ПРОЦЬ. Час і мені до дому. Прощайте!

МАРИНА. Та докінчіть хоч чести, сватуню!

ПРОЦЬ. Не піде в рот, Марино! Не во гнів вам обоїм, але... не по божому се, не по божому (до Юрка). Ти, Юрку, кінчи ვже діло сам, як знаєш, моя нога тут більш не постане. Не по закону се, не по закону! Прощайте! (відходить).

СЦЕНА XI.

Оставші.

(Прокіц, що стояв дотепер головою опертий о стіну, наче не памятаючи нічого, іде до вікна, потім до стола, хапає фляшку і мече її з бреньком у кут. Сам сідає, криючи голову в долоні).

ГАННА (люмить руки, дивлячись на розбиту фляшку).

МАРИНА І ЮРКО (стають як вкопані.).

ПРОКОП (бючи головою об стіл). Тату! Тату!

Завіса (тихо спадає).

ДРУГА ДІЯ.

ДЕКОРАЦІЯ як у І-ій дії: Прокопова хата.

СЦЕНА І.

Марина. Ганна.

МАРИНА (порається коло печі).

ГАННА (сидить під вікном).

ГАННА (сумно). Недавно тому, як діда нема, а вже хата як би не та стала.

МАРИНА. Не знати чому?

ГАННА. Бігме! Все бувало дідуньо і скажуть щось і прикажуть, посміються і пожартують, а тепер як у гробі.

МАРИНА. От взяла би ся ти до якого діла, то й дід би тобі не привиджувався.

ГАННА. Сьої ночі снилися мені. Я бачила, як припали на бабину могилу, а плакали, плакали, що чути було на ціле село. А все: Оксаночко, загулько моя, прийми мене до себе, бо нігде вже дідови на старість притулитися! Мені так важко стало, що й сама стала ридати... аж ви мене забудили.

МАРИНА. Певно тобі Юрко щось наплів?

ГАННА. Розказував мені, як від нас вийшов, пішов просто до Семена. Гадав, що дід там пішли.

Тимчасом хата була зачинена. Прийшов відтак Семен, Марта, діда не було.

МАРИНА. Раз синочок!

ГАННА. Від них побіг до Пилипа, Маріона, Проця, гадав, що там зайдуть. Відтак поступив до коршми, і там не було. Дивиться по снігу, сілід до церкви. Пішов і застав діда на цвінтари. Припали до могили, плачуть, ридають, акурат так, як мені снилося.

МАРИНА. Він тобі наплів, тай снилося.

ГАННА. А тут на дворі сніг, заверуха, лютъ. Дід як би не чув того. Він їх підвів, як дитину, взяв з собою тай завів до Никифорової стайні. Постелив їм в яслах, сам ліг під яслами, тай заснув. Рано зривається: ясла порожні, діда нема. Він метнувся в село, а тут усі сліди сніг позамітив. Питає людей, ніхто не бачив, лише вартівники казали, що бачили якогось чоловіка на шляху до міста.

МАРИНА (живо). Він може се ѹ татови розказав?

—**ГАННА (несміло).** Він ні, але я.

МАРИНА. Біснувата.

ГАННА. Я вже сама бачу, що біснувата, бо тато заєдно сумні, сумні, але від тоді вже як не ті стали. Я аж злякалася.

МАРИНА. Тато все татом. Звичайно жаль. Але

побанували-б, побанували, тай згодом забули.
Але як кожне з вас шічне возитися та язиком молоти за діда тай за діда, то годі забути.

ГАННА. Я тоді не знала. Тепер знаю, тай мовчали-му (хвильку мовчить, дивлячись у вікно, потім зітхаючи). А всеж мені дідуня жаль дуже!

МАРИНА. Ганно!

ГАННА (втираючи слези). Де вони тепер біденькі обертаються!

МАРИНА (суворо). Ганно, ти до смерти розуму на набереш!

СЦЕНА II.

Осташві. Прокіп (входить, одітій, з батогом у руках).

МАРИНА І ГАННА (стають серед хати зачудовані).

МАРИНА. Вже з ліса?

ПРОКІП (понуро). Вже.

МАРИНА. Так скоро?

ПРОКІП. Так.

МАРИНА. Може що, не дай Боже, сталося?

ПРОКІП. Дороги не стало.

МАРИНА (ломлячи руки). Най ся не приказув

ПРОКІП (говорить ніби до них, більше однак до себе). Поїхав у ліс, гадав що лекше стане. Гадав, що вітер, заверуха розвіс, заглушить —

бодай на хвилю. А тут ні. Виїхали в поле, а тут як не зірвесь метелиця, як не заве — зареве сотнimi голосами, а все здавалося мені, що серед того гуку, гомону, стону, писку — його, його голос чую. Перед тим голосом утікаю, жену на сліп у ліс. А тут іще гірше. Та сама сила як не заведе поміж кущами, деревами, гіллям, бадиллем, начеб ціле пекло звіялося над моєю годовою, а все пищить, впсчитъ, стогне, ридає — його, його голосами. Курява, метіль така, що світа не видко. Я осліп, оглух, тільки той голос ляшить мені в уях і наче обухом до землі прибиває. Хлопець пешиць, що замело дорогу, я мабуть таки не своїм голосом крикнув: завертай! Бо хлопець кинувся як опарений і завернув домів. Не тямлю вже, як і коли віддав Маріїнови хлопця і коні. Так з чим поїхав, з тим приїхав.

МАРИНА, ГАННА (стоять із заложеними руками — з жахом вдивляючись у Прокопа).

ПРОКПІ (заглянувши їх). Якого нечистого ризвірилися на мене? Діла не маєте жадного? (по хвили до себе). Так усе нині звіриться на мене і все — його очима. Або то лише вони? Всі, всі, куди ні поступити. Вийдеш на вулицю, зараз чи мале, чи велике, звіриться на тебе, як на скаянного. Ввійдеш до церкви, все, що є, навіть молитви перериває, від престола обертаєся а на

тебе звіриться. А ѿ ті ікони в церкві, колись такі добре та богомільні, тепер як впялять у тебе очі, наче ножом прошибають. Га, хоч під землю западайся! (розглядається по хаті).

МАРИНА (несміло). Може обідати будеш? Рано нічого не єв.

ПРОКІП (розгортаючись). Давай!

МАРИНА (до Ганни). Клич діти, най ідути обідати.

ГАННА (виходить).

МАРИНА (ставить миску і ложки на стіл).

ПРОКІП (перехрестившись сідає — взявши ложку в руки, прокидуючися нараз і мече ложку від себе). Вже ѿ ложки тобі не стало? Та дідову дала!

МАРИНА (мовчки подає іншу).

СЦЕНА III.

Оставші.

ІВАСЬ, ПАРАНЯ, КАЛИНА (вбігаючи із криком — за ними) **ГАННА**.

ІВАСЬ. Татуню, дивіться, яка Параня дурна. Ми возилися по снігу санчатами, а тут іде якийсь дід старий, з торбами, такий старенький, старенький! А дурня Параня кріпить: а вось наш дідульо, наш дідуньо!

ПРОКІП (зривається — розпихає діти). Всьо, павітъ сі наважилися на мене! (виходить у двері).

СЦЕНА IV.

Оставші.

МАРИНА. Не могло би посидіти тихо одно з другим! (до дітей). Йдіть тут їсти (переносить миску на припічок).

ІВАСЬ, ПАРАНЯ, КАЛИНА (переходять туди)

ІВАСЬ. А що-ж я зробив такого?

МАРИНА. Сиди тихо та їдж! А про діда притатови не згадуй.

ІВАСЬ. Чому ні?

ПАРАНЯ. А дідунько вже до нас не прийдуть?

МАРИНА (роздразнена). Ні.

ПАРАНЯ. Чому ні?

МАРИНА. От жери та тихо будь, бо бити буду.

(Діти шепочуть між собою з тиха).

МАРИНА (до Ганни). Де тато пішли?

ГАННА. Не знаю (глядає у вікно). До хліва мабуть. Тепер з хліва вийшли під шопу ідуть. Вже й з під шопи вийшли, назад завернули...

МАРИНА. Може би піти, подивитися.

ГАННА (хоче йти).

МАРИНА. Або чекай, не йди! Аби не було так як учора, що годі було в хаті усидіти...

ГАННА. А Господи святий! Коби хоч Юрко вернувся!

МАРИНА. Що їй у голові! Тут чоловікови крови не дорізав би, а вона про Юрка думає.

ГАННА. Та я не про себе.

МАРИНА. А про кого?

ГАННА (несміло). Він до міста пішов... звідатися про... діда.

МАРИНА. Ти йому казала?

ГАННА. Ні, він бачив, що тут дієся, тай сам пішов. Казав, як пе приведу, то хоч розвідаю.

МАРИНА. Най би вже і привів, бо тут не висидіти довше. Кілька днів, як нема, а вже все горі ходоромходить.

ГАННА (втішно). То ви не протині, щоби дід вернулися?

МАРИНА. Хоч би й зараз (крізь слези.) Най мене Бог тяжко скарає, як я що злого придумала. Гадала, може вам полекшає трохи. Як би була свою біду знала, булаб і не зачинала. Або то чоловік вгадає свою недолю?

СЦЕНА V.

СТАВШІ. Прокіп (вертає, ще хмарнійший, як перше. — Серед гробової тишини в хаті сідає коло стола і підпирає голову, говорить наче сам до себе).

ПРОКІП. Оттака то вся робота моя — тепер. Що возьму в руки, з рук летить. Усе він наче з рук вириває. Зайду до худоби подивитися, вже гін коло худоби, увійду до шопи сіна набрати, вже він зо мною набирає. Слідом йде за мною в день, не сходить із думки в ночі (з ростучим роздразненнем). Тай не дивниця: все з його рук. Тут усе його: хата його, стіл його, образи його, постіль його, кожна посудина його, його (розглядається по хаті й побачивши Марину, Ганну). І що він вам завадив у хаті, бісова проклята? Лави би рам пересидів? Печі перележав? Кодло пажерливе, ненаситне, захланне! Взяли тай прогнали. На старі літа. Як собаку послідню. З його власної хати. Га!

МАРИНА (несміло дуже). Та хто його проганяв?

ПРОКІП (зривається нечайно до Марини, наче до бійки). Може не ти, не ти? Кажи, не ти?

ГАННА (заступає собою Марину, стаючи між

тата й матір). Та де вони, татуно! Скорше вже Семен.

ПРОКІП (у найбільшім роздразненню підіймас руки на Ганну). Семен? Який Семен? А то Семен принявся тата тримати? Кажи: Семен? Семен, чи ми? Чи я? (нараз опамятуєся, опускаючи руки). За що-ж я їх катую, за що? Що вони винні? Та-ж то я сам приявся тата тримати. Я не вони. До смерти тримати, а я взяв тай... Я сам... я сам! (кидається на ослін і бе головою об стіл).

МАРИННА, ГАННА (приступають до нього).

МАРИНА (з великим жалем). Прокопе мій, Прокопе, бий вже нас, та не побивай себе, бо не знати вже, що вдіємо.

ГАННА (з тиха). Дідуньо може вернутъ.

ПРОКІП (живо). Вернуть? Звідки вернуть? Коли вернуть? Прогнали як пса, тепер каже, що вернуть. Ха, ха! (вимушений нервовий сміх).

ГАННА. Юрко...

ПРОКІП (живо зриваючись). Де він? Де він? Де той Юрко? Як мені сюда прийде, то кости по-торощу. Через нього все. Я й забув, — через нього одного. Як би не він, тато до нині сиділи би в хаті. Га, вороже тяженський!

ГАННА (сідає — заглядаючи в вікно — з страхом до Марини). Він іде...

ПРОКІП (зриваючись). Іде? В сам час! Най прийде! Я йому покажу, як тата шанувати.

ГАННА (з розп'якою). Юрко від діда йде...

ПРОКІП (наче спамятавшись). Від діда? А він як знає, де дід?.. (поволи). Правда, він оден діда прицняв, захистив. — Чоловік він, серце він. Він оден про нього вістку принесе. Сину мій, сину, а я навіжений тебе так кривджу. Тяженко кривджу (оглядаючися). Де-ж він?

СЦЕНА VI.

Оставші. Юрко (входить).

ПРОКІП (нетерпеливо — стає проти Юрка). А що тато? Де тато?

ГАННА (живо). Найшов?

МАРИНА. Бачив?

ЮРКО (сумно). Нема!

ПРОКІП (паде на лаву). Нема! Пропав! Пропав і я з ним, пропали ми всі з ним.

ГАННА (тихо). Не бачив нігде?

ЮРКО. Бачити не бачив, лиш на слід попав.

МАРИНА (споглядаючи неспокійно то на Прокопа, то на Юрка). Та кажи, кажи!

ЮРКО. В місті казали, що став був на службу. У якогось Жида. Я пішов там, але вже не застав. Не здужав робити, тай...

ПРОКІП. Прогнали.

ЮРКО. Прогнати не прогнали, але відправили. Відтак, казали, тинявся по місті, шукав за рібку, — аж узяли тай до уряду завели. Звідтам мали чупасом відставити. Він мабуть злякався того чупасу, чи що, бо взявся тай утік. Де — не знати. Я був в уряді; казали, що не знають. І там його жалували, казали: якийсь бідний, старий чоловік. Були би може й самого пустили, щоби зшіп до своєго села пішов, — але він видко не хотів, тай утік. Я боявся, чи не захорував старенький, — звичайно зима, холод, голод, — та може до шпиталю взяли. Тому зайшов і до шпиталю. Але там він не був. Не знали й не чули про нього.

ПРОКІП (з розпухою). Пропав! Пропав!

МАРИНА. Та як пропав? Як може чоловік серед людей пронасти?

ПРОКІП (вельми подразнений). А серед своїх не прошав? Як мають чужі поратувати, коли свої рідні діти прогнали! (хвиля тишини — нараз зривається). Нема його, — нема й мене, не буде й вас! (біжить до скрині, отирає, витягає опанчу, шапку). Всьо най чорт бере!

МАРИНА, ГАННА, ЮРКО (здержують його). Тату, тату!

МАРИНА (хоче відобрести річи). Та-ж гріх від Бога — гирити одежду.

ПРОКІП (відпихає всіх). Проч! Проч від мене!

МАРИНА (обіймає його ноги). Прокопе, змилуйся над дітьми!

ГАННА (хапає його руки). Татуню, хоч нас зомилуйте!

ПРОКІП (тручає їх без милости від себе, підоймає й завивається до них руками, вкінци хапає костур). Проч, бо смерть вам усім! Проч мені з хати! Проч, бо убю! Моя се хата, дідова хата, не ваша! Проч!

МАРИНА, ГАННА, ЮРКО (утікають із зойком із хати).

ІВАСЬ, ПАРАНЯ, КАЛИНА (криються неспостережено під піч).

СЦЕНА VII.

ПРОКІП (одягається в кожух, решту бере в руки). Мое се, мое, не ваше. Як був дід, то й дідове, тепер мое. Всьо пушту, до чиста пущу: й хату, й худобу, й комору, всюо, всюо. Най пропадає. Нема діда, нема нічого! (заточується в нетямі і виходить у двері).

СЦЕНА VIII.

ІВАСЬ (вилазить з під печі обережно, розгля-

даєся і біжить у двері). Мамуню, мамуню, вже тата нема! Ходіть!

ПАРАНЯ, КАЛИНА (виходять також і біжути до вікна).

МАРИНА, ГАННА (входять плачуши — по хвили за ними) **ЮРКО, ПРОЦЬ, МАРИЙОН, СЕМЕН**, й ще деякі жінки.

МАРИНА (ломить руки). Боже мій, Боже, що тепер бідні пічнем? Дітоньки мої нещасливі, пропали ви перед часом. Дідуню, де ви дідуню, згляньтеся на наше бездолле!

МАРИЙОН. Що тут зайшло?

ПРОЦЬ. Зарікауся я заходити до вас, але чую еойки, крики, тай прийшов. Що тут зайшло?

СЕМЕН. А що зайшло? Божевілле, чисте божевілле. Недавно тата, тепер дітей з хати проганяє.

МАРИНА (з розпухою до сусідів). Ратуйте, сусідоњки, ратуйте! (до Семена). Братушо рідненький, ратуйте, бо всі марно пропадем.

СЕМЕН. Що мені до вас мішатися? Знайде на другий раз як тата шанувати! (відвертася з горда).

МАРИЙОН. В тебе, Семене, хіба Бога в серці не має.

СЕМЕН. А в них має, що тата прогнали? Що хотіли, те й мають. Най би були мене слухали.

Тепер — моя хата з краю (виходить гордо, за ним частина людий).

СЦЕНА IX.

Марина, Ганна, Юрко, Проць, Марійон.

ПРОЦЬ. А де-ж Прокіп пішов?

МАРИНА. А де-ж, як не до коршми. Всю одежду з хати забрав. Нині забрав свою, завтра забере мою, потім до худоби та хати возьмeseя. Пропали ми нещасливі!

ПРОЦЬ. Та діда, гадаю, треба на всякий спосіб завернути. Се мабуть за про нього.

МАРІЙОН. А вже, за про нього. Прокіп не любив до коршми завертати. Так, як його тато. А де-ж він тепер? Мабуть у місті?

ГАННА. Шукали, коли нема. Що лиш Юрко вернув з міста.

ЮРКО. Я гадаю, що вже не діда, а тата треба перше ратувати. Я йду за ним.

ГАННА (живо). Юрку, будуть бити... Стережися.

ЮРКО. Най бути. Я їх бійки не боюся. Вони тоді найліпші, коли бути. — Як перестануть, тоді зло. У них серце добре: як бути, то зараз і жаліють. Але як жаліють, тоді небезпечні, бо з жалю все скинули би з себе. Я їх тоді до дому при-

веду. Прощайте, мамуню! Здорова Ганно! (вибігав у двері).

ПРОЦЬ. Може бути. Піду й я за ним.

МАРИНА. Господь вам надгородить!

ПРОЦЬ. Прощайте, а як би, не дай Боже що...
то з дітьми до мене хороніться.

МАРІЙОН. Або й до мене! (до відходячого
Проця). Чекайте, жуме, хіба й я піду з вами.

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (відходять).

МАРИНА, ГАННА (відводять їх до дверей).

Завіса паде.

ТРЕТЬЯ ДІЯ.

СЦЕНА І.

ДЕКОРАЦІЯ представляє сільську коршму. Великий стіл, кругом лавки. — В правім куті шинок, з лівого боку двері до алькіра. В середині двері входові.

Прокіп, Ельо (середніх літ Жидок, проворний, серіозний, зовсім не карикатурний сміхованець).

ПРОКІП. (сидить підперпнись рукою при столі, важко думає).

ЕЛЬО (хвилю пораєся при шинку, потім звільнена приступає до Прокопа). Гризоту масте, Прокопе?

ПРОКІП. Ще й яку!

ЕЛЬО. Татуня нема!

ПРОКІП. Ой нема, нема...

ЕЛЬО. Такий добрий чоловік. Всі за ним жалують. Він до мене не заходив, — так як і ви, чогось загнівалися мабуть, але добрий, ретельний був чоловік, нема що казати. Всі його шанували.

ПРОКІП. Дочекався на старість пошани! (гірко). Ай, ай!

ЕЛЬО. Я вам щось пораджу, Прокопе! Напійтесь ви насамперед міцної горілки, такої з під самого споду...

ПРОКІП (здрігнувшись). Чекай, Ельо, чекай.
Дай відотхнути.

ЕЛЬО. Воно вам поможе. Я сам так роблю. Як маю який клопіт або гризоту, а в мене чи вона єдна, напуся горілки, тай зараз полекишас. Вона всю грижу перегризе, всю жовч розпустить. Чоловік як би на світ народився.

ПРОКІП. Боюся, бігме, боюся.

ЕЛЬО (приносить фляшку й чарку). Поки що тримає в руках). Чого боятися? Зараз буде лекше Вам не гризтіся так дуже, Прокопе! Я гадаю, що татуньо вернуть. Звичайно старий чоловік, ані то заробить, ані на службу не стане, хто такого прийме? Біда притисне, тай верне. Ну, порційку!

ПРОКІП. Не можу, сам себе боюся.

ЕЛЬО. А як не верне власновільно, то буде мусіти. Тепер такий час, як не маєш певного ремесла або зарібку, або свого місця, то скажуть „волокита“ тай силоміць відставлять до села. Не журіться.

ПРОКІП (гірко). Діждався на старість: чуна-
сом приведуть. Воліли би мене на цвинтар від-
вести.

ЕЛЬО. Най Бог боронить. Що-ж робити? Не-
щасте.

ПРОКП. Та вже най буде, як буде. Коби лиш вернув

ЕЛЬО (живо. Коби лиш вернув! Ну, за його здоровле, та поворот щасливий! (береся наливати)).

ПРОКП (здержує рукою). Не куси, Елю, не напосідайся, бо відповіш за душу...

ЕЛЬО (відходить на бік, близше видців). — Твердий хлоп! Але сумлінне має. Я його з того боку зайду. Чекай! (іде до алькиря, отирає двері таїм кличе): Йойно! Йойно!

СЦЕНА П.

Оставші. Йойна (дуже старий Жидок, виходить з алькира).

ЕЛЬО (обіймає його рукою за шию і шепчуучи щось зтиха до нього, — обводить довго кругом кімнати, — відтак стають коло Прокопа).

ЙОЙНА (до Прокопа). То ви Василів син? Та та я знов, вас ні. Дуже добрий був чоловік. Я його знов, як іще при залізниці робив. Ай, що то за чоловік був. Він тоді був у таких літах, як ви тепер. Ай що за чоловік, що за чоловік. Шкода його (відходить звільна до алькира).

СЦЕНА III.

Оставші.

ПРОКІП (розбуджений). Хто се — Ельо?

ЕЛЬО (при шинку). Наш тато.

ПРОКІП. Твій, чи жінчин?

ЕЛЬО. Мій. А хочби жінчин, все одно.

ПРОКІП. Він робить у тебе що, помагає?

ЕЛЬО. Що він може робити? Такий старий! Од живе, — щоби здоровий був!

ПРОКІП. Ти його не проганяєш?

ЕЛЬО. То у нас не йде.

ПРОКІП (з важким стоном). А у нас йде! нервово). Дай горілки, бо згину. Але такої, як грань.

ЕЛЬО (біжить із фляшкою і чаркою до Прокона). Я вам уже доброї дам (наливає — відходячи — на боці дивлячись на поточного Прокона). Має сумлінне, має!

СЦЕНА IV.

Оставші. Семен, Проць, Маріон за хвилю Юрко (входять входовими дверми). Юрко (присідає на боці зовсім).

ПРОЦЬ, МАРІОН (вимахуючи руками, щоби загрітися). А то лютъ на дворі.

СЕМЕН. Здоров, Елю! (оком на Прокона). Бачу, ранніх маєш гостей пині!

ЕЛЬО (стираючи стіл коло Прокопа). Хвалити Бога! Сідайте Семене! (вказує місце коло Прокопа).

СЕМЕН (сідає на другім кінці). Я вже собі тут. Менше гріха буде (до Проця і Марійона, показуючи місце коло себе). Сідайте, куме!

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (вагуються, де сідати, чи коло Семена, чи Прокопа).

ПРОЦЬ. Все одно. Все коло одного стола (сидять оба в середині, межи Прокопом і Семеном. Лицем до видців).

СЕМЕН. Не знати, як тут людям додогодити на світі. Нарікають нераз, самі не знають чого. От, кажуть, небавом вийти має така постанова, що весь ґрунт по батькови переходить на старшого сина, а як є більше дітей, то на найстаршого сина. Він інших має сплатити, а цілий ґрунт' припадає йому. Йому одному. Що тут нарікати? Святалися така постанова.

ПРОЦЬ. Най нас Бог боронить від такої постанови.

МАРІЙОН. Певно!

СЕМЕН. Не знати чому?

ПРОЦЬ. Або то другі діти гірші від нього?

СЕМЕН (оком на Прокопа). Показалося нераз, що гірші. Він старший, все розумніший.

ЮРКО. Хіба ви се до себе пете.

СЕМЕН (гордо). Не до тебе пю, то її не відливай (на боці). Причепа!

ПРОЦЬ. Яка-ж у сім правда? Найстарший масмати все, а другі нічого. А вони не діти?

СЕМЕН. Чому нічого? Він-же їх сплатить.

МАРІЙОН. Чим, як грошей не буде?

СЕМЕН. Може позичити. Є банки.

МАРІЙОН. І його довги зідять, як прийде більше дітей сплатити.

ПРОЦЬ. Але що з тими грішми, хочби позиченими, зробити нині? Що зробить другий, що третій син, або дочка з ними?

СЕМЕН. Можуть собі купити, можуть де пристати.

МАРІЙОН. А де-ж купити, де пристати, як усе бере пайстарший?

ПРОЦЬ. Заким що купить або пристане, жити треба. Гріш розійдеся, а тоді...

МАРІЙОН. Хоч з торбами йди. Ні, то зовсім несправедлива устава.

СЕМЕН (оком на Прокопа). Всеж такій не було би хоч той остогиди, щоби молодший син та батька з хати проганяв.

ПРОКІП (наче вкушений, бе порожною фляшкою в стіл). Жиде!

ЮРКО (стаючи). Се може і старший зробити. Може ще скорше (присідає недалеко Прокопа).

ЕЛЬО (мимоходом до Семена). Дайте спокій, Семене! Видите, і так розбитий чоловік:

ПРОЦЬ. Ти би, Семене, розум мав, та не дратував чоловіка, що й так не знає, по чиїм світі ходить.

МАРІЙОН. Подивитися лишень на нього, кожний пізнає.

СЕМЕН. То все за мою кривду. Виїв мене, виїв батька, тепер най себе заїдає.

ПРОКІП (зриваючися). Здавю, як скажену собаку.

ЮРКО (здержує Прокопа).

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (зриваються також і присуваються близше Прокопа).

ПРОЦЬ. Семене, Бога бійся! Заїлий ти чоловік.

МАРІЙОН. Договоришся лиха.

СЕМЕН (гордо все — але вже тихше). Хвалити Бога, сумлінне в мене чисте. Боятися не маю чого.

ЮРКО. У нас вже так водиться. На кого Бог, на того й люди. Як чоловік у добрі, всякий прий-

ле і приязне слово скаже. Як же не дай, Господи, похитнєся, утікають усі, як від прокази.

ПРОЦЬ. Та не то, лише...

ЮРКО. Я й не доказав. Та коби лише утікали, та хоч тихо сиділи. А то всяке ще присікаєся і забігає, з котрого боку вкусити.

МАРІЙОН. Правда, правда. Не даром сказано: не суди, щоб тебе не судили.

ПРОЦЬ. Чуже бачиш під лісом, своєго не заглянеш під носом.

ЮРКО. Такий вже рід зависний та ноганий. Десь у людей лучиться кому пещасте, то й збігнуться, порадять — розрадять, поможуть, притулять. Громада раз! Аби й що, чоловік перебуде. А в нас, не дай Боже чого, — рідний брат садить — досаджує, душу розриває.

СЕМЕН. Добре тобі говорити, небоже, як у татове гніздо впхався.

ПРОЦЬ. Ще й не упхався, не тич, а правду каже.

МАРІЙОН. Правду, хочби щід твій приклад, Семене!

СЕМЕН (устас наче до відходу). Добре вам говорити, як вам це допікає. Звичайно, не ваш батько, не вас болить (наче жалісно). А тут свій рідний тато, то й серце прошибає.

ПРОКІП (сміється на силу).

СЦЕНА V.

Оставші. (Більше людий входить до коршми — між ними): **Федьо.** Стас подалік.

ЕЛЬО (до Семена). От видите, одні сини, оден батько. Сядьте разом та поговоріть, потіште оден другого, як Бог приказав. На дворі така студінь, у хаті роботи нема, а тут така пригода. Може прийдуть люди та принесуть яку вістку. Сідайте, зараз честь поставлю.

СЕМЕН (відходячи до дверий). Не хочу я вашої чести, крізь горло би не перейшло. Здавало би ся мені, що поминки справляють.

ПРОКПІ (вискакує в крайній екстазі). Тепер тобі, опирю, смерть! (валить його на землю і давить коліном).

СЕМЕН. Люде, ратуйте від душогуба!

ПРОКПІ. Від душогуба? Який я душогуб, каки! (давить його за горло).

СЕМЕН (добувшись на силу з під Прокопа — підоймає голову — голосно). От у Соснині замерз чоловік. Дивись, небоже, чи то не — твій батько?

ПРОКПІ (зараз пускає Семена, хапається за голову). Батько? Замерз?

ФЕДЬО (виступаючи близше). Ая! В Соснині замерза якийсь чоловік. Війт і присяжний ще вчера поїхали.

ПРОЦЬ (зриваючись). Не вжеж? Не вжеж?
МАРІЙОН. Не дивниця! Така лютъ!

ПРОКІП (в розпуці). То він! То він!

ЮРКО. Хто знає, чи ~~є~~ правда?

ФЕДЬО. Правда, правда! Що лиш не видко, як привезутъ.

ПРОКІП. А я тут сиджу, проклятий! (скоро зміряє до дверий)-

ЮРКО (за ним).

СЦЕНА VI.

Оставші. Атанас, Максим.

АТАНАС (на котрого напрасно впадає в дверех Прокіп). Щезай бідо! Очий не маєш?

МАКСИМ. Не бачиш, що війт? (відпихає Прокопа до середини корішми).

ПРОКІП (живо до війта, прискаючи). Де він? Де він?

АТАНАС. Хто? Чоловіче, чого в очи лізеш?

ЮРКО. А що війтуню, знайшли чоловіка?

АТАНАС. Господь його знайшов. Находилися, намучилися, ноги та руки повідморожували, а тут і сліду нема.

ЮРКО. Може й не було?

АТАНАС. Господь його знає. З вечера дали знати шандарі, що в Соснині замерз чоловік. Я кинувся по селі за стійкою. Заким прийшла, вже

смерклося на дворі. Сідаємо. Їдемо духом. Приїздимо з присяжним та людьми, ходимо, бродимо по пояс у снігу, — а тут ні сліду. Мало що не цілу Соснину зійшли. Ігі!

ПРОЦЬ. Та то десь при дорозі мусіло бути. Хто би тепер у саму Соснину заходив?

ПРОКІП (жваво). Я його знайду! Я його знайду! (біжить у двері).

АТАНАС. Чоловіче, пропадеш у снігах та серед такої куряви. Нас п'ятьох було, та не знайшли, а ти оден? Всі дороги позасипало, сліду свого не бачиш.

ПРОКІП. Я його знайду. Хіба би Бога не було на небі, щоб я його не відшукав (пускається знов у двері).

ПРОЦЬ, МАРІЙОН, ЮРКО (обступають Прокопа).

ПРОЦЬ. Та з чим підеш, Прокопе? Опамятайся! Навіть палиці не маеш.

ПРОКІП. Мені не треба. Я його руками відпускаю, пальцями відгребу. Пустіть!

МАРІЙОН. Та хоч кожух другий возьми! Чим відогріеш, як знайдеш?

ПРОКІП. Я духом своїм відогрію, кровю свою відживлю.

МАКСИМ. Та вже возьміть мої коні та сани...

\ ПРОКІП. Мені не треба. Я його як дитину на руках принесу (виривається і вибігає).

ЮРКО (спішить за ним).

СЦЕНА VII.

Оставші.

АТАНАС. Хто се такий? Здається, що знаю, а з лиця не пізнаю.

ПРОЦЬ. Та се Василя Гіркого Прокіп. Гадас, що се тато замерз.

АТАНАС. Ага той, що тата з хати прогнав! Може бути, що він, може бути.

СЕМЕН. Най тепер шукає, коли прогнав,

АТАНАС (сідаючи). Такі тепер діти на світі. Елю, дай но чим загрітися.

МАРІЙОН. Але добрий чоловік, бігме добрий.

— Дитина з нього щира. Піду і я за ним.

ПРОЦЬ. Ще недавно я йому дома гірко притяв. Тепер жалую. Серце в нього гідне. Піду й я.

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (виходять у двері).

СЦЕНА VIII.

ФЕДЬО (до других). А ми що? Не підем чоловіка поратувати? Як не одного, то другого. Ану! (Всі крім Атанаса і Семена). Ходім, ходім! (виходять).

МАКСИМ. Чекайте і я з вами.

АТАНАС. Та ви вже відбули своє.

МАКСИМ. Не витримаю, поїду! (з порога до сіній кличе). Гей, хлопче, наверни! В Соснину ще раз! (виходить).

АТАНАС (до Семена). А ти, Семене, не підеш?

СЕМЕН (гордо розсідаючись). Я тата не проганяв, то й не маю чого по ночи блудити!

Завіса паде.

Ч Е Т В Р Т А Д І Я.

ДЕКОРАЦІЯ. Сцена представляє цегольню. — Низом величезна піч, у ній палахкотить огонь. Огненні язики пронизують прогалинами уставлену горі цеглу. Червоне зарево йде лучами вгору і обливає таким сяєвом цілу сцену (нарочна декорація). — Перед печию, ліво і правобіч, низькі лавки, на котрі сідають цегольники.

СЦЕНА I.

ВАСИЛЬ (марний, опущений, з довгим сивим волоссем, довгою розхрістаною бородою. Клячить коло печі і викидає дрова до жаркої ватри. За послідним метом паде безсильний на долівку. — З трудом підіймається й сідає на купу дров.) Ось, яка робота моя тепер. Не здужаю і дров накидати до печі. Що підійму одно поліно, то в крижах якби пилою зарізав. Нема сили, нема. Нема сили, нема й роботи. А нема роботи, нема й життя.

Ще чув у собі крихітку сили, та послідня слабість випала, виссалася до каплі. Хоч сідай та гинь. Та коби вже раз згинути, коби раз Господь милосердний змилувався. Десять другі люди плачуть та нарікають, коли почують смерть, а я її щоднини так молю, так призываю, щоби прийшла

і забрала мене з цього світа, — і годі допроситися. Ой сини, сини, щоб вас Господь... Тихо, діду, не клени! Гріх. Прокляв ти вже себе, прокляв синів, прокляв цілий рід свій, не знати, чи хоч одна голова осталася ціло, — не клени-ж уже, не клени! Гріх. Правда, що гріх, але тілько й моєго!

А була вже смерть коло мене, була сердешна — в Соснині. Прийшла і без прошення, наче знала, що мене ще за мука чекає. — Прийшла сердешна і обняла, як рідна мати; оповила, як слід по закону, білим рядном, і легкою рукою закрила очі. Я чув, як сосни, наче рідні сестри, склонилися наді мною, заслонили своїми віттями, відтак заголосили таку жалібну пісню, що мені здавалося, ангелів чую. Мені було так легко, так мило, — лиш умирати тоді! Та прийшли вороги і розбудили. А щоб вам... Тихо, діду, не клени! Гріх — Накляв своїм, хоч чужих лиши. Вони все ліпші, як свої. Свої виправили на смерть, чужі спраєли до життя. Гадали, що житте то добро. А то ось яке добро. — Нове житте, нові муки (задумався).

СЦЕНА II.

Василь, Тимко (переходить із лівого боку з рискаlem у руках).

ТОМКО (весело). Ви вже коло печі, дідуню?

ВАСИЛЬ (сумно). Коло печі.

ТОМКО (серіозно). Хто вас тут посадив?

ВАСИЛЬ. А хто-ж би? Наш пан — цегольник

ТОМКО. А грім би його побив! А коло глини чому ні?

ВАСИЛЬ. Робив коло глини, там де Сафат, дай му Боже здоровлс, поставив. Але надійшов, тай став якраз наді мною. Може бути, я й так не здухаю, як другі робити. Рад би — та сили нема Він почав лаяти, скакати, кричати. — Тобі каже, не хочеться робити, рушай до помпи. Я кинув рискаль, тай пішов до помпи.

ТОМКО. Та помпа вже цілком не для вас!

ВАСИЛЬ. Таки ні. Не відтягаюся, Бог свідком, від жадної роботи, що-ж заробити треба. Але при помпі вже й зовсім охляв. За одним разом уже з рук пустив.

ТОМКО. А пустили би з нього...

ВАСИЛЬ. Він тоді прискочив до мене, тай нагнав від роботи.

ТОМКО. Зовсім?

ВАСИЛЬ. Я почав проситися в нього, що-ж мав робити, — жити треба. Він змилувався, тай до печі нагнав.

ТОМКО. Змилувався, кажете! Ну, ну, дай Боже, — а хто дрова носить?

ВАСИЛЬ. Казав самому носити.

ТОМКО. А винесли ой тебе на окопище, ще нині, нехресте! (оглядається, відкладаючи рискаль). Чекайте, діду, я вам поможу трошки (хоче йти на право.).

СЦЕНА III.

Василь, Томко, Борух (вбігає з правого боку).

ТОМКО (подався жваво в зад, підоймає свій рискаль). Ось уже його сюда завіяло! Наважилася невіра! Але я потім забігну.

БОРУХ (червоний, неприязнний чоловік). А то всякий лиш дивиться, щоби гроші захопити, а роботи нема (до Василя). Я тебе, старий, тут поставив не на варті, але казав діло робити. В печі повистигало, дров нема, а він сів собі, тай сидить. На що до роботи проситися, як робити не хочеться?

ТОМКО. Слабий чоловік, що лише з тяжкої недуги тіднявся. Не здужає.

БОРУХ. Як не здужає, най іде спати, роботи не краде. Я в нікого не краду, на що у мене красти?

ВАСИЛЬ (зривається на силу). Не лай, не лай! Йду вже, йду! (виходить на право).

СЦЕНА IV.

Борух, Томко.

БОРУХ. Гірш злодія, гірш розбійника такий чоловік...

ТОМКО. От мали-б серце для старого...

БОРУХ. А чому ви не маєте для мене, як прийде до платні, чому? Що ви зробили би, як би ви прийшли по гроші, а я місто грошей показав вам серде.

ТОМКО. Що? Зраділи би...

БОРУХ. Ага, зраділи би. Покраяли і з'їли...

ТОМКО (на боці). Тъфу!

БОРУХ. Хто приняв сюда того старого неробу, хто?

ТОМКО. Хто? Всі ми приняли. Сафат приняв, він же наставник.

БОРУХ. Добрий наставник. Поклич мені його, поклич!

ТОМКО (виходить на ліво):

СЦЕНА V.

БОРУХ (сам). Що лиш чоловік весни божої діждався і цегольню пустив, — достава на всі боки, аж горить, кожна хвиля дорога, — а тут оден стойть, другий лежить, третий собі люльку закуплює. терпшо не стає. Кричи. він смієся. Чекай-

тє, прийде до обрахунку, буду я сміятися, відшиб-
ну за кожну — лульку.

СЦЕНА VI.

Борух, Сафат (входить із лівого боку
з рискаlem).

САФАТ (високий, дужий, завзятий чоловік). Що
там за новина?

БОРУХ. Хто сього старого до роботи приняв?

САФАТ. Котрого старого? Василя?

БОРУХ. А чорт його знає, як він зовеся. Того
нездару, що то ні до рискаля, ні до води, ні до
дров, ні до печі...

САФАТ. Та його що тілько від смерти відтерли.
Просився до роботи тай я приняв.

БОРУХ. На що такого старого приймати?

САФАТ. Він за хлопця робить. А чайже за хло-
пця відробить.

СЦЕНА VII.

Оставші. Василь (входить із правого боку з
оберемком дров і паде під його вагою).

БОРУХ (показує на упавшого Василя). Ось як
відробить. Бачиш? Від нині я його не хочу. Хіба
ти йому сам заплатиш!

САФАТ. Заплатив би я йому й тобі, коби лише

зміг. Але се тебе не мине! (Чути голос робітничого дзвінка).

САФАТ (кидає рискаль під ноги Боруха, сам підймає Василя).

БОРУХ (усувається на ліво).

СЦЕНА VIII.

Сафат, Василь, (богато робітників сходиться і сідає на ослонах, між ними) Томко.

ВАСИЛЬ. Ти, Сафате, не сварися з паном із за мене. Я бачу сам, що я не до сьої роботи. Я собі піду.

ТОМКО (до Сафата). Таки відправив?

САФАТ (сідаючи). Відправив.

ТОМКО. А де-ж ви підете, дідуню?

ВАСИЛЬ. Де? В світ.

САФАТ. А в вас хата є?

ВАСИЛЬ (з тиха). Є.

САФАТ. І рід є?

ВАСИЛЬ (я. в.). І рід є. Сини є, внуки є, всьо є.

САФАТ (здивований). А чому-ж ви до роду не вернете?

ВАСИЛЬ. Бо... бо... мене прогнали...

САФАТ (зриваючись). Як се? Рідні сини прогнали?

ВАСИЛЬ. Так.

САФАТ. І земля свята під ними не розступила-
ся?

ВАСИЛЬ. Най ім Господь не памятає.

ТОМКО (серед допитливого настрою других).
І за що ж вони вас прогнали?

ВАСИЛЬ. Ні за що. Тісно стало тай прогнали.

САФАТ (нетерпеливо). Розкажіть нам діду, як
то було. Розкажіть, бо бігме, не витримаю.

ВАСИЛЬ. От як маєм уже розставатися, то й
розважу. У мене, бачите, й хата була, й поле бу-
ло, ціле хохляство було. Як небога моя умирала,
казала поділити межи двох синів: най каже па-
мятати, що й по мині ім щось припало. Я й по-
слушав. Нігде правди діти, і з її праці ми доро-
билися. Старший Семен пристав до хати, то йому
дали ниву, гарну нивку, на день орати; молодший
сженився бідно, то йому дали хату, город і що з
 поля лишилося. А що старший маркував собі, то
вже молодший принявся мене тримати.

І нема що казати, тримав зо сім років. Але з
часом настали свої діти, пошідрастали, трафився
й зять, тай у хаті стало тісно.

САФАТ. Тоді забираїся, старий, з хати.

ВАСИЛЬ. Ні, казав до старшого перейти.

ТОМКО. А старший до молодшого відослав.

ВАСИЛЬ. Так. Почали сваритися, бути, на-
віть мною помітати.

САФАТ. А ви забралися тай пішли.

ВАСИЛЬ. А я забрався тай цішов. Що-ж мав
робити?

САФАТ. Що? Одного сокирою і другого. Тоді
забравбіся тай пішов.

ВАСИЛЬ. Як, як кажете? Сокирою? Ні за що
в світі. Най мене Господь Сохранить та заступить.
Я попрощав свою працю тай пішов.

САФАТ. Я їх був би попрощав так, що були
би сотні покоління згадували.

ТОМКО. А де-ж ви пішли?

ВАСИЛЬ. Пішов насамперед на могилу мої
небіжки. Там виплакався, виплакав, і небіжка по-
жалувала мене, бо зараз прийшов Юрко.

ТОМКО. Що за Юрко?

ВАСИЛЬ. Зять, бачите, будучий моєго Про-
копа.

ТОМКО. Вже його мабуть післили.

САФАТ. Змилувалися Іроди.

ВАСИЛЬ. Чи післили, чи ні, не знаю. Але прий-
шов сердешний, підняв і забрав зі собою до стай-
пі.

ТОМКО. До їх?

ВАСИЛЬ. Ні, до своєї. Він служить, бідняга, за
наймита. Постелив мені в яслах, я й положився.

Але спати не міг. І жаль мені і соромно мені. Я, колишній господар, я, що з нічого доробився хо-зяйства, я, що нікому найменчої кривди не вчи-нив, я, що ціле житте запопадався та працював, я, що мене ціле село шанувало від найбільшого до найменшого, я... я... на старість по чужих хлівах валяюся.

САФАТ. Га, я був би їх привчив.

ВАСИЛЬ. Не улежав таки. Встав і на осліп чо-плівся. Юрко не чув нічого.

САФАТ (гірко). Де-ж ви пішли? До синів про-ситися?

ВАСИЛЬ. Ні. Сказав собі, що нога моя там не поступить.

ТОМКО. А вже-ж.

ВАСИЛЬ. На дворі стояла лютъ така, що я ле-дво неледво до міста добився.

ТОМКО. А вони не питали за вами?

САФАТ. Добре, що збулися.

ВАСИЛЬ. В місті вступаю до першої-ліпшої го-споди. Хочу дещо розпитати, а тут ледво на ногах тримаюся. Приходжу до господи й питаю. А Жид зараз, а книжку маєтъ? Не маю, — кажу. То буде але, відповідає. Найдуть вас шандарі або поліцаї тай запрутъ. Я злякався. Але він змилувався я-кось тай каже: Та можеш і в мене стати на слу-жбу, робота не велика, от господа, стайнія, поза-

мітати, вичистити, води принести. Я зараз пристав. Добре, гадаю, перезимувати.

САФАТ. А що ж за се біцяв?

ВАСИЛЬ. Нічого, на пробу, каже. Я й за се подякував. Добре, гадаю, хоч приюточек с. Але не відтримав довго. Прийшлося пізно лягати, досвіта зриватися, худобу поїти, там, — звичайно, гостинища була, поназ'їздилося що неміра, — відтак господу чисть, стайню чисть, води носи, дров нарубай, серед того сіпають сюди, сіпають туди, Жид собі, Жидівка собі, проїзжі собі... — Господи! Охляли руки, охляли ноги. Не здухаю, — кажу до Жида. А він так, як ось ви до мене: то йди собі. Та мені щось, кажу, належиться. Нічого, каже, або я тебе на дни годив? Будь до року то заплачу. Я став нарікати, а він: як не хочеш, каже, то по шандарів пішлю. Я й пішов.

САФАТ. Без заплати?

ВАСИЛЬ. Без. Але відтак гірко жалував, бо чим раз гірше було. Пішов до млина, але не був і два дни. Все носи та носи, а я ледво себе по світі ношу. З млина вийшов та по скленах послухував. Нігде не загрів місця, бо сили не було. В місті всюди така служба, що лиш до ваги. А я не здухаю. А тут їсти страх хочеться. Я зняв кожух і продав, щоби прожити. Серед зими в полотняній остав. За проданий кожух я прожив якийсь

час. Ще дни як дни, а ночі бували найгірші. Прийшлося тинятися по кутах, по стайннях, по шопах та норах, ще й гнали зі всіх усюд, як злодія, як проказу...

САФАТ. А прокляте кодло!

ВАСИЛЬ. В кінці настало те, чого лякався найбільше. Попав шандарам у руки. Застали на улиці, спитали, хто я, де роблю або де служу. Не мав що сказати, тай завели до арешту.

ТОМКО Й ИНІШІ (з жахом). До арешту? Та за що?

САФАТ. За що? За волокитство!

ВАСИЛЬ. Так. Але най Бог карає всіх таким арештом. Тут мені ще найліпше було. І тепло і не голодно. Як засадили, я впав на ті лави без пам'яти. Мабуть заллявся слізами. Якийсь старий там сидів, — всі його „батьком“ кликали, — приступив до мене і спитав приязно, хто я і за що я. Я розповів свою біду. Він вислухав, відтак каже до других: від нині він батько, йому належиться перше місце. Зараз розсунулися та посадили мене коло самої печі. Жадної роботи, каже, робити не буде, ні чистити, ні виносити. Все за нього зробимо. І так було. Жадної роботи не дали робити, ще й частували горілкою, закускою. Я горілки не пю, закуску приняв, тай Богу милосердному дякував, що боявся попасті по-

між злодіїв та розбійників, а попався між добрих людей.

САФАТ. Світ горі ногами перевернувся: рідні діти стали злодіями, злодій ліпші, як рідні діти.

ВАСИЛЬ. Гріх казати, але так було. Однак те царствовання мое не тревало довго. В три чи чотири дни вигнали нас на місто сніг прокидати. Й ходжу, та ніби прокидаю, бо все за мене зробили другі, в тім приступає до мене наш старший тай каже: татуню, вас завтра чупасом поведуть. Чув, як поліщаї до себе говорили. Як хочеш, ми тебе заступимо, тікай, покажу куди. Я зойкнув тай кажу: добре. Якось товариші стали лавою, я кинув віячку і чімхнув у сіни, з сіній на другу вулицю тай на конець міста. Але на біду собі утік, бо тоді її зазнав найгірше. І холод і голод, нігде притулитися, нігде захиститися, ні грінше тіло занести. Ходив, блудив, як та собака, попід людські стіни, вкінци розпугка зняла, я пустив усе в непамять і пімчав у рідне село.

САФАТ (бучи кулаком у лавку). Маси.

ТОМКО. Що-ж мав бідний робити?

ВАСИЛЬ. На дворі звіялася метіль така, що її очий не отворити. Вітер прошибав до костій, я йду нога за ногою, а все думкою вибігаю вперід, до своєї хати, до дітей, до внуків. Вже їм нічого

не пам'ятаю. Так дійшов до Соснини; ще трохи, тай побачу село. Однак не побачив. В Соснині зморило мене так, що годі ногою рушити. Туй-туй впаду. Оглядаюся, чи не спочати би де. Добачив недалеко захистний кутик, під ялицею, сів і як стій заснув. Що далі зо мною було, не знаю.

СЦЕНА IX.

**Оставші. Більше робітників входить і всі сідають
тихо по однім і другім боці.**

ТОМКО. Я вам розкажу, що дальше було. Ми тягнули тоді з Михайлом дрова до цегольні. Ві-хали в ліс, нараз чуємо крик. Михайло лишився при конях, а я побіг розвідати, що таке. Дивлю-ся, а то шандар кличе, що чоловік замерз. Я ще не встиг вийти з ліса, як шандар, не дожидаючи довше, пустився в село. Він мене не бачив, тай очевидно не сподіався кого на таку лютъ застати в лісі. Тому пустився в село за ратунком. Я під-ходжу, дивлюся, під ялицею сидить чоловік і ніби спить. Я до нього, торкаю, рухаю, кличу, він ні ворухнеться. Хапаю руками, підвожжу, студений як лід, скостенів цілий, як та груда на ріли. Кли-кнув на Михайла, підняли, натерли снігом, зави-ли в верети тай на сани в солому. Привезли до дому, а тут ні живої душі в сій відлюдній пустині,

— звичайно зимою цегольня стойть, то й собака здалека виминає. Зсадили до вартівникової хати, тай знов снігом. І відтаяв старий. Але-ж полежав потім, цілих вісім неділь. Горів, горів так, що вже й надії не було. А тут ні ліку піякого, ні горілки чарки, ні молока, щоби занести. Все лише борщ та бараболя суха.

Однак є ще в старім кров. Піднявся, перестав керзти, а верзе бувало так, аж мороз по спині не проходить. Сонце блисло, настала весна, цегольня рушила, а він і до роботи проситься. Тай Сафат приняв.

САФАТ. Не довго і коло нас загрів сердега!

ТОМКО Й ИНШ. Не довго, не довго!

ВАСИЛЬ (наче з просоня, прочуявшись). На що-ж ви мене відтерли, на що? На нову біду? Буlobi скінчилося все без муки, без болю; я був би спочив, а так зачинай знов із початку. На що я на сім світі здався? Кому я потрібний? От беремя собі тай людям! (клонить голову у важкій задумі).

САФАТ (з ростучим завзяттєм). А ти, діду, се синкам даруєш?

ВАСИЛЬ. Що-ж зроблю?

САФАТ. На мене, я то вирізавби або вишивав або руками задавив, як які щенята.

ИНШ. І я, і я!

ВАСИЛЬ. Ні, ні!

САФАТ. Як то, шанувати такий накорінок проклятий, що тата прогнав, у найбільшу нужду кинув, а сам і гадки не має?

ИНІШ. Певно, певно!

ВАСИЛЬ. Ні, ні!

САФАТ. Милюватися над тими Каїнами, що тато гине в голоді і холоді, а вони розживаються в його поті і крові?

ИНІШ. А вже, а вже!

ВАСИЛЬ. Ні, ні!

САФАТ. Боже милосердний, я висадив би їм ще тепер такого когута червоного на стріху, що скипіли би до послідної кістки.

ИНІШ (наче занімли).

ВАСИЛЬ (жарко допитливо). Що би ти зробив? Щоби ти зробив?

САФАТ (у завзяттю не вважаючи на Василеві допити). За мою вдяку, за мое серце, за мою працю, за мою нужду...

ВАСИЛЬ (ще жвійше). Що би ти зробив? І що би ти зробив?

САФАТ (я. в.) За мій голод і холод, за мою страсть і поневірку по тюрям та норах, за мою смерть холодну...

ВАСИЛЬ (зриваючись — дуже живо). Що би ти зробив, що?

САФАТ (в найвищім розстрою). Спалив би те

гніздо прокляте з верхом і корінем, спалив би до
нащадку.

ВАСИЛЬ (нале в борбі з собою). Спалив би?
Спалив би?

САФАТ. А щоби прийшлося й ціле життя в
кrimіналі гнити, спалив би до послідного поро-
га. За мое життя, за мою працю, за мою кров, за
мое горе.....

ВАСИЛЬ (в крайній екстазі). І я спалю, бігме,
спалю! Спалю так, що саме пекло зарегочеться з
утіхи (поступав кілька кроків наперед і паде без-
сильний на землю).

ВСІ (зриваються).

САФАТ, ТОМКО (шідводять Василя).

САФАТ. Вставай, старий, вставай! Бачин, тебе
ще треба на світі. Це не скінчив усього, що най-
важнійше чекає (до хлоїців). А поки що, хлої-
ці, попрощаємо старого. Кличте Параску, най нам
принесе їсти й пити.

ВСІ. Добре, добре! (звертаються на ліво).

ВАСИЛЬ (вириваючись). Не хочу, не хочу! Я
їду, я йду!

Завіса паде.

П Я Т А Д І Я.

ДЕКОРАЦІЯ. — Сцена представляє обійстс Прокопа, весняної, місячної ночі. Хата, коло неї сбійсте, лівобіч від хати шопа, правобіч (проти шопи) стайня. Під хатою приспа. Перед обійстсм пліт, у середині ворота, здовж воріт сільська вулиця.

СЦЕНА I.

Юрко, Ганна (стоять коло воріт).

ГАННА (втомлена, збита журбою та довгим побиваннем коло батька). Ось і доля моя. Все мені привиджується та фляшка з нашого сватання, що й тато на кусники розбили. Так розбилося й житте мое. В хаті чим раз гірше: тато горять і горять. Господь знає, як те скінчиться. Юрку, Юрку, тобі відвязатися від нашої біди, та пошукати іншої долі.

ЮРКО. Ганно, що ти говориш?

ГАННА. Годі скривати. Чого діждешся коло нас?

ЮРКО. Ачей Бог змилуєся милосердний, чей і воно колись скінчиться. Знав я тебе в добрі, та мав би в такій біді та суті покидати? Не знаєш ти мене, Ганно!

ГАННА. Най би і скінчилося найліпше, що коло нас застанеш? На татову слабість стратилися до посліднього, застанеш лиш: діти, клошт, грижу та нужду.

ЮРКО. Я її знаю не від нині. Заглядав в її сирі очі нераз.

ГАННА (тихше). Будеш колись проганяти, та може й побивати.

ЮРКО (обіймає її). Не завдавай жалю, Ганно! Скарай мене Господь, не з тих я людий! Вже колись як буде, так буде, а мене гризе, що вам тепер у нічім посодити не можу.

СЦЕНА II.

Оставші. Марина (виходить звільна з хати — також збіджена).

МАРИНА (підходячи до воріт). Ганно, Ганно, тобі би хоч хвильку спочати. Караєшся зі мною як ніч, так день, піди спочинь, хоч тропки сили набереш.

ГАННА. Я не змучена, мамо! Радше ви спочиньте, вам скорше треба.

МАРИНА. Що вже мені на світі треба! Та що я караюся, не дивота, бо заслужила. Але за що ти, бідненька, терпиш?

ГАННА. За те, що й ви, однака провина. Піду до тата, може заснули?

МАРИНА. Та де! Все з дідом розмовляє. Якось прозрів, заглянув мене тай прогназ з хати.

ГАННА. То я йду.

МАРИНА. Іди, спочинь трошки, і так цілу ніч просидіти треба.

ЮРКО. Іди, йди, Ганно!

ГАННА. Піду відтак, як тато заснуть (відходить до хати).

СЦЕНА III.

Юрко, Марина.

МАРИНА. Нічого мені вже так не жаль, як її бідної на світі. Зівяла, зніділа, як та квіточка осінна. — Дивитися жалко.

ЮРКО. Заступив би я її, з цілого серця, коли не хоче.

МАРИНА. Не хоче. Що я її напрошуся нераз і намолося, не хоче. А тут, бачу, ходячи з ніг валиться. Набідувався й ти коло нас, небоже!

ЮРКО. Що я! Хвалити Бога, здоровий та дужий. Коби лиш час! А тут уже мій господар звіриться та домавляє. Але нехай собі!

МАРИНА. От недоленька наша тай годі.

СЦЕНА IV.

Оставші. Проць, Марійон (переходять улицею).

ПРОЦЬ. А що там Марино? Як там у хаті?

МАРИНА. Чим раз гірше. Знасте від тої нещасливої ночі, як вернув із Соснини, запав у простуду чи що, горить та ніс, горить та ніс, занепав так, що ні нащо дивитися. Приймути до себе нічого не прийме, на силу заливаєм.

ПРОЦЬ. Та ми се бачили.

МАРІЙОН. І не перемінилося ні трошки? Бачу, що часом виводите з хати.

МАРИНА. Часом виводимо, сам проситься. Видко борікається, рад би піднягтися. Та може би й піднявся, як би не ті привиди та марева страшенні з дідом. Всюди його видить, всюди з ним розмовляє, проситься у нього, молить, аж дивиться лячно. Густо-часто зривається, кричить, тікає, тоді мука найбільша. Як би не Юрко, прийшлося би пропадати.

ПРОЦЬ. А ти, Юрку, також коло них?

ЮРКО. Як час, то коло них.

МАРИНА. Ага, як час. Часом і цілу ніч пересидить!

ПРОЦЬ. Господь тобі надгородить. Хоч з сього боку милує Господь. Щирий парубок, нема що казати.

МАРІЙОН. А де-ж діти?

МАРИНА (показуючи на шопу). В шопі при-
містили. Зимою на поді ночували, близь комина,
щоб тепло мали. Потепліло на дворі, тай у шопі
поселила. Що-ж мала робити? Таке все пере-
лякане, загукане.

ПРОЦЬ. Звичайно, діти.

МАРИНА. Ми вже до того привикли, дитину
не вговориш, не заспокоїш.

МАРІОН. Та добре зробили, там хоч не ляка-
тися нічого. Куме Процю, може заглянемо до хати?

ПРОЦЬ. Та зайдім! Він не спить?

МАРИНА. Ні. Там Ганна коло нього.

ПРОЦЬ. Бідна-ж і твоя Ганна!

ПРОЦЬ, МАРІОН, МАРИНА (зміряють до хати).

ПРОЦЬ. А чому не світиться в хаті?

МАРИНА. В хаті ясно, світить місяць. Так ску-
пимо, як можемо.

ПРОЦЬ, МАРІЙОН, МАРИНА (входять тихо
до хати.).

СЦЕНА V.

ЮРКО (стоїть хвилю коло воріт, відтак під-
ступає собі до хати).

СЕМЕН (виходить з улиці, побачивши Юрка самого, кличе).

СЕМЕН. Юрку! Юрку!

ЮРКО (зажахнувшись). Хто там такий?

СЕМЕН (збитий, без давної бути). То я. Зайдов звідатися, що там коло Прокопа.

ЮРКО (терпко). Гаразд. Прийшли люди, пічнуть зараз і запис писати. Добре, що нагодилися.

СЕМЕН. Не про се мені, Юрку! Не ріж хоч ти! Як би так могло помогти, то би і своєго зрікса зараз. Палить мене вона, та частка і пече, що світа божого не бачу.

ЮРКО. Семене, вас?

СЕМЕН. А що-ж ви гадали, що сердя в мене вже зовсім нема?

ЮРКО (щирійше). Зайдіть до хати.

СЕМЕН. З душі рад би, та боюся за нього, за Прокопа. Про себе мені байдуже. Але він уздрить, пізнає, спалахне, зайдеся, — місто помогти, пошкоджу. А так би рад його побачити.

ЮРКО. Сідайте. Може засне тай увійде те. (садяться оба на приспі).

СЦЕНА VI.

В хаті чути стони і крик Прокопа.

ПРОКІП. Гасіть, гасіть!

ЮРКО, СЕМЕН (зриваються з приспі і стають лівобіч).

ІВАСЬ, ПАРАНЯ, КАЛИНА (стають у двох шопах і там остають аж до виходу Прокона з хати. З його виходом ховаються перелякані в нутрі шопі).

ПРОКІП (у хаті). Гасіть світло, чого воно так ярко світить?

МАРИНА. Та світла нема.

ПРОКІП. Чому нема? А ось як палить, як пече. Спалить живцем. Виведіть мене звідси.

МАРИНА (з одного) ГАННА (з другого боку) виводять Прокона звільна на двір і саджають на приспі.

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (виходять за ними і стають з боку).

СЕМЕН (поражений видом Прокопа, закриває лице).

ПРОКІП (розглядається хвильку, наче опамятуючись). Се справді місяць так ярко світить, а я гадав, що він.

ПРОЦЬ. Хто, куме Прокопе?

ПРОКІП. А хто-ж, як не тато. Він що вечера приходить. Як тільки втихомириться в хаті і на дворі, я лиш дивлюся, як відхиляється хатний угол і він входить тихенько, тихше як вітер, навіть не зашевелить.

ПРОЦЬ. От спамятайтеся, Проконе! Де вже там мертві ходять! Все про те думаете, тай при-виджується.

ПРОКІП (живо). Ні, ні!

ПРОЦЬ. От радше думайте про те, щоби чим скорше подужати та до сили прийти. Дивіть, як ладно на дворі, земля присхла, небавом веснувати пічнемо.

ПРОКІП (западаючи в задуму). Вже мос весніванне скінчилося.

ПРОЦЬ. Та чому? Чейже не схочетє дітий о-сиротити.

ПРОКІП. Що лині не видко, як прийде і забере з собою.

ПРОЦЬ і МАРІЙОН. Ей, ей, Проконе!

ПРОКІП. Вчора вечером лежу і думаю про п'ого, як то він бідненький в Соснині зівяв. Я-гось зморило мене, я заплющив очі і, здасся, здрімався, а може й заснув. Не тямлю, як довго я лежав, але отворив очі, дивлюся: він сидить у хаті, на своїм давнім місці коло вікна, а такий марний, марний, що кожну кісточку видно крізь подерте лахмітте.

Мені груди здавило, серце наче пристало, від-дих замерло, але очій відорвати не можу. Сидить так, як тоді в Соснині: заплющені очі, скулений і лахмани, ноги підібрав під себе. В послідній

хвили не було кому подати свічки, тай штывястою рукою місяць хватив. І світить вам той місяць; світить, огненні лучі по цілій хаті розливас, в мене в грудях так пече, пече. Слова промовити не можу, та вже лиш думкою благаю:

— Тату, тату, карайте, як хочете, та лиш не мучте так страшно. Ось возьміть мотуз, та стисніть раз, і буде конець. А ні, то йміть за шию тими сухенькими руками і здавіть як послідню собаку. Ані писну, татуню, ані зойкну з болю, бо справді не варт я по святій землі ходити.

Так прошу і благаю, і так душою вдивляюся в нього, а він ані ворухнеться. Я зібрав сили і піднявся ід ньому. А він в одну мить, якби його вітер здув з ослона... Отворив угол і пішов на цвінтар...

ПРОЦЬ (тихо й несміло). А як-же ви знаєте, що на цвінтар?

ПРОКІП. Чую се добре, що там іде готовити мені місце.

ПРОЦЬ. Схаменіться, Прокопе! Хто божу волю може вгадати.

ПРОКІП. Так що дня чую, як виходить із Соснини, йде просто до хати, а з хати на цвінтар.

МАРИНА (припадаючи до нього). Прокопе! Прокопе!

ПРОКІП. Що лиш не видко, як прийде, отворять очі і голосно покличе мене до себе...

ПРОЦЬ, МАРІЙОН, МАРИНА (приступаючи). Врозуміться, Прокопе, врозу...

ПРОКІП (здрігнувши цілий). Тихо! Здася надходить. Се його час. Ідіть звідси, ідіть!

ПРОЦЬ. Возьміть його до хати. Мабуть похолодніло.

МАРИНА, ГАННА (відводять до хати).

ПРОКІП (відходячи). Може вже послідний раз

МАРІЙОН (за ними, кличе). А засвітіть світло в хаті, все відраднійше в такій хвили, не так привидам приступно.

ПРОКІП, МАРИНА, ГАННА (відходять до хати).

ЮРКО (відходить за ними — в хаті займається світло).

ПРОКІП (з хати). Не світіть, Іроди! Знов прогнати хочете?

СЦЕНА VII.

ПРОЦЬ, МАРІЙОН, СЕМЕН (що стоїть неподвижно на місці).

ПРОЦЬ (відходячи до воріт). От нещасті: тай годі. Аж самому лячно.

МАРІЙОН. Най Бог хоронить весь мир християнський від такої карі.

СЕМЕН (наче прочуявшися, входить також і зближається до Проця).

ПРОЦЬ (завважавши його). А ѿ ти тут, Семене?

СЕМЕН. Прийшов подивитися та може ѿ ліпше було не дивитися. Душу прошибає. Дрожу як у пропасниці. Терпить нещасний і за мене окаянного.

МАРІЙОН. Чусь, Семене! Хотів я їм казати, але вони люде бідні, в хаті хіба ложку води знайдеш. Піди завтра та дай на боже, за діда, за брата тай за себе. А може ѿ хату посвятіть.

ПРОЦЬ. Чей Господь милосердний змилусся!

СЕМЕН. Піду, піду! Скоро ранок, піду! І на боже дам і хату посвячу і бідних на обід привозу. Все зроблю зі широї душі. Прощайте! (відходить живо ворота).

ПРОЦЬ. Бачите і він усвістився.

МАРІЙОН. Та чоловік він, не камінь. А тут і камінь порушивбися (оглядається до хати). Найрас Господь ратує милостю своєю!

ПРОЦЬ, МАРІЙОН (відходять у ворота, потім улицею на ліво).

Павза

серед котрої все втихомирюється і гомін відходячих сусідів.

СЦЕНА VIII.

ВАСИЛЬ (виповзус з прогалини поміж хатою та шопою і випротивується грізно на сцені. Розхристане сиве волоссє й борода, в руках жмут соломи на підпал). Прийшов обрахуватися з тобою, Прокопе! Прийшов ненадійно тебе, аж із тамтого світа, де ви мене винакрили, сини юродиві, без хреста, без свічки. Я вам поставив усі, які міг достатки, а ви мені дошки на домовину ножалували? Нехай-же не стане й вам! Нема батька, не буде й батьківщини. Нині ще можеш при цій за-грітися, завтра лиш попелище розгорнеш. За мою муку, за мое горе, за мої страсти! (оглядається не-самовито і підступас під стайню). Від цього кута зачнемо. Нехай встане, нехай подивиться на татову пімсту, на татову кару! (підоймає жмут під стріху і креще огонь, кидає його на землю й опускає руки). Чекай! Чекай! Чогось важко, чогось жалко, чогось страшно! Що я се роблю? Палю? Що палю? Працю і піт мій цілого віку? (хвиль-ку опускає голову, нараз процидуєся люто). Мій? Який мій? Не прогнали тебе з цього як послідню собаку? Так, так. То не мій, то їх. Нехай же пропадає! (оглядається як перше і скорим ходом іде під угол хати). Від сеї зачнем! І не счупіся, небоже, як червоні язики заграють над твою го-

ловою. За мою працю, за мою нужду, за мою смерть холодну! (шідомає жмут під стріху і креще огонь. — В хвили як шідомає горі огонь, опускає нараз руки, клонить голову і безсильно спирається на стіну). Охляла рука і не шідомається! Та-ж се кервавиця моя й її, цілого життя нашого. Що вона винна? За що її карати? (хвильку мнеся і борикається з собою). Ні, ні, не від неї мені починати неповинної, а від сього кута проклятого (біжить до шопи). То вже його добуток. Нехай же йому скипить, і він і всі вони разом із ним! (вбігає до шопи і запаленим жмутом ярко освічує її нутро, але в мить, таки в середині кричить голосом жаху і розпуки): Діти, діти! А я їх живцем хотів спалити. Проклятий я і весь почин мій (кидає горючий жмут від себе).

СЦЕНА IX.

ВАСИЛЬ (у шопі чути гамірні голоси дитячі, в слід за тим вибігають із шопи): **ІВАСЬ**, за ним **ПАРАНЯ**, за нею **КАЛИНА**.

ІВАСЬ (припадаючи до діда). Дідуню, дідуню!

ПАРАНЯ. Як ви добре зробили, що до нас прийшли.

КАЛИНА. І гостинця десь принесли...

ВАСИЛЬ. Такого дітоньки, якого світ не ви-

дав до мене окаянного (показуючи на горючий жмут). Ось вам дідовий гостинець...

ІВАСЬ. Ви огонь розкладали, дідуню? Нам не студено. В зимі було студено, тепер ні.

ІВАСЬ, ПАРАНЯ, КАЛИНА (топчути огонь ногами, не попускаючись руками Василя).

ВАСИЛЬ. Ви-ж чому не в хаті?

ІВАСЬ. Боймось. Там тато такі хорі-хорі! Так кричать...

ПАРАНЯ. А все вас кличуть.

КАЛИНА. Ви їх не чули?

ВАСИЛЬ (більше до себе). Хорий? Мене кликав? А я тут стою і про пімсту думаю? Камінь я. не батько! (живо підступаючи до хати, кличе в голос): Прокопе мій, Прокопе!

СЦЕНА X.

Оставші (в хатних дверах стає) Юрко (переляканій і збентежений подаєся на вид Василя в зад, за ним виставляє боязно голову) Ганна.

ЮРКО (випадаючи з дверий). Дід нам! Сам Бог вас посилає! (припадає з серцем до Василя).

ВАСИЛЬ. І ти тут?

ЮРКО. Ай тато нам догаряють! З жалю і туги за вами!

СЦЕНА XI.

Оставші (в дверах стають), Ганна, Марина (заними в екстазі) Прокіп.

ЮРКО (живо, заглянувши Прокоша до Ганни і Марини). Не пустіть, не пустіть! Ще не час! Замкніть двері!

ПРОКІП (опрокидує Ганну і Марину, що його здержують і біжить просто на Василя).

ЮРКО (на боці). За пізно!

ПРОКІП (мертвим голосом до Василя). Ви кликали мене, тату? Я йду, я йду! (паде під ноги Василеві).

ВАСИЛЬ (з першу грізно — потім мякше і щірійше чим раз). Окаянний, з карою я прийшов, такою, що й сонце боже було-б відвернулося від неї, та бачу, що її вже не треба. Хтось інший, більший і дужший покараав передімною. Вставай, окаянний, вставай, та придивися, як виправив свого батька... (хилляється до нього). Вставай, Прокопе, вставай! (підоймає його). Вставай, сину, вставай! (припадає до нього). Вставай, дитино, вставай!

ЮРКО, ГАННА, МАРИНА (нахиляються і підоймають).

ПРОКІП (усувається мертвий з їх рук на землю)

ВАСИЛЬ (у нетямі). Він не живе!

ЮРКО, ГАННА, МАРИНА (з жахом). Не живе!
Не живе!

ВАСИЛЬ. Ось як ти мене приняв, синочку мій!
Спасибіг тобі, спасибіг! Пішов ти, небавом склоню
і я біля тебе стару голову. А на сім місяці ви-
росте нове поколіннє, у котрого ачей буде більше
віри й більше любові! (припадає і з тиха ридас).

Завіса (тихо і звільна) паде.

КОНЕЦЬ.

Драматичні Книжки

Котрі можна набути в

УКРАЇНСЬКІЙ КНИГАРНІ

658 Main Street.

Winnipeg, Man.

Театральна Бібліотека.

Аматорський театр, підручник для культурно-просвітніх організацій та аматорських кружків	25ц
Американець, веселий образ з життя народу, зі співами в 3-ох діях. — Написав Мст. Рус	15ц
Арендар в Клопоті, комедія в 4-ох діях	25ц
Базар, песа на 4-ри розділи, В. Винниченка	25ц
Батраки, драма в 4-ох діях, малюнок з робітничого життя, переробив з російського Ф. А. Костенко	35ц
Батькова Казна, драма на 5 дій, І. Тобілевіч	30
Безбатченко, в 4-ох діях	40ц
Безсталанна, драма в 5-ох діях, Івана Тобилевича ..	25ц
Блудний Син, образ з життя наших виселенців в Америці в 4-ох актах зі співами, Є. А. Луцика	25ц
Бондарівна, драма в 4-ох діях Івана Тобилевича ..	30ц
Бувальщина або на чужий коровай очей не поривай, комедія в одній дії, Весоловського	25ц
Бунтар, в 3-ох діях	30ц
Бурлака, драма в 5-ох діях, Ів. Тобилевича	35ц
Будівничий Сольнес, драма в 3-ох актах	35
В долині сліз, драма з робітничого життя Єл. Карпенка	30ц
В галицькій неволі, драма в 5-ох діях	30ц
Відьма, комедія в 2-ох діях	25ц
Великий молох, песа на 3 розділи В. Винниченка	50ц
Верховинці, драма в 3-ох актах, О. Корженевського	30ц
Вертеп, сценічна картина для колядників, Є. Луцика	5ц
Веселі Полтавці, комедія з життя полтавських Українців в 3-ох діях зі співами і танцями, К. П. Мирославського. — Ціна	30ц

Виворожила, комедія в 1-м акті Є. Луцика	10ц
Вихованець, народна комедія в 3-х діях зі співами і танцями Л. Янчука	25ц
Вихрест (в чаду кохання), драма в 5-х діях зі співами і танцями Козич - Уманської	35ц
Власна хата, прольот, Ярослава Марченка	10ц
В неволі темноти, комедія з життя наших виселенців в Америці, в 3-х діях, Є. Луцика	25ц
Воєнна Любов, жарт на одну дію, О. Бабія	10ц
Вовки, револ. драма в 3-х діях	25ц
В родимій краю, в 3-х діях	20ц
В кіттях розпусти або над безоднею пропasti, в 5-х діях. — Ціна	35ц
В Галицькій неволі, драма в 5 діях зі співами і танцями. — Ціна	30ц
Гад Звіринецький, в 4-х картинах	10ц
Гей на Івана, гей на Купала, оперетка в 1-й дії, ІІ. Федесева. — Ціна	15ц
Глітай або Павук, драма в 4-х діях, М. Л. Кропивницького. — Ціна	45ц
Гостина св. Николая, драматична гра в 4-х виходах, Є. Калитовського. — Ціна	10ц
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5-х діях, М. Кропивницького. — Ціна	40ц
Два домики і одна фіртка, комедія в 1-й дії, Льва Лотоцького. — Ціна	15ц
Дві жертви за вірну любов, драма в двох діях, з четверома відслонами, Навла Дудака	40ц
Двоє, драматичний малюнок на одну дію, Гаврила Бобзаря. — Ціна	10ц
Дівочі мрії, трагі-комедія в 6-х відмінах, Семена Ковбля. — Ціна	50ц
Дні нашого життя, в 4-х діях	35ц
Добрі діти, образ з життя американських школярів в 3-х діях, П. Клима	15ц
Душогуби, драма в 5-х діях, І. Тогобочного	35ц
Душогубка, драма в 4-х діях, Т. Трушевського	30ц
Дядько Тарас, діточий сценічний образець з життя Шевченка на 1. дію	15ц
Дячиха, комедія в 4-х діях, Т. С. Суліми	35ц
Єврейський розвод, драма в 5-х діях, Л. Суходольського. — Ціна	35ц

Едельвайс , для сцени написав Єлісеєй Карпенко	15ц
Живий мертв'єць , жарт на одну дію, Г. Кобзаря	25ц
Жидівка Вихрестка , драма в 5-ох діях, П. І. Тогобочен- го. — Ціна	50ц
Живий труп , драма в 6. діях Л. Толстого	40ц
Жертви темноти , на 5 дій	30ц
Жонатий Мефістофель , на 3 дій	30ц
Житейське море , драма на 4 дій	35ц
Життє Людини , на 4 дій	30ц
Доки сонце зійде, роса очі вийсть , драма в 4-ох діях	30ц
За друзя своя , драма в 5-ох діях, В. Н. Товстонога	40ц
За Немань іду , оперета в 4-ох діях, В. Александрова	20ц
Запорожець за Дунаєм , чудова оперетка в 3-ох діях з хорами і танцями	25ц
Запорожський клад . комедія-оперета в 3-ох діях, Ванчен- ка Писанецького	20ц
За сиротою, Бог з калитою , драма в 6 актах	25ц
З її недуги , комедія на 1 дію	20ц
Земля , драма Єлісея Карпенка	20ц
Іцко Сват , комедія в 1-ій дії, Із. Трембіцького	10ц
Капраль Тимко або що нас губить? Народна мельодрама в 5-ох актах, І. Мідловського	20ц
Кара совісти , драма в 5-ох діях	30ц
Кара за гріх , сумний образ з життя народу в 3-ох діях. написав Свій	35ц
Катерина (мужичка) драма в 4-ох діях. Ванченка - Пи- санецького. — Ціна	30ц
Козацьке сватаннє на 3 дій	25ц
Комедія про чоловіка , що оженився з немовою, в 2-ох актах. — Ціна	20ц
Кохання в мішках (Різдвяна ніч) водевіль в 1 дії зі спі- вами після Гоголя С. Комишевацького	30ц
Княгиня Любов , в 3-ох діях	30ц
Людські язики , комедія в 1-ій дії	25ц
Маяки , в 1 дії	15ц
Маєві акорди , в 3-ох діях	25ц
Мужик паном , комедія в 5-ох діях	25ц
Між бурливими філями , в 4-ох діях	35ц
Мазепа , історична драма в 5-ох діях С. Комишевацько- го. — Ціна	35ц
Манігрула , комедія в 1-ій дії зі співами і танцями, Я. Майданика. — Ціна	15ц

Маруся Богуславка , побутово-історична драма в 5-ох актах, М. Старицького.	— Ціна	50ц
Мати наймичка , драма в 4-ох діях І. А. Тогобочного	25ц	
Між двох сил , драма на 4 дії В. Винниченка	50ц	
Монольоги , число 1.	20ц	
Монольоги , число 2.	20ц	
Монольоги , число 3.	20ц	
Мужини аристократи , народний образ в 2-ох діях ..	15ц	
Марусина Ялинка . Різдвяна писка для дітей	15ц	
Мандрівник , в 1 ті	25ц	
Ми і Вони , в 2-ох діях	35ц	
На відпуст до Києва , комедія в 3-ох діях, І. Стеценка	30ц	
На сіножаті , жарт на одну дію, Л. Яновської	25ц	
На старості літ , образ з життя народу в 1-ій дії, І. Я. Іуцика. — Ціна	10ц	
Назар Стодоля , драма в 5-ох діях	35ц	
Настоящі , комедія в 1-ій дії, О. Бобикевича	20ц	
На тихі води на ясні зорі , епічний образ з життя народу в 4-ох діях, написав Володимир Держирука	25ц	
Невольник , драма в 5-ох діях зі співами і танцями. Успіхізував Карпенко Карлі (Томилевич) після поеми Траса Шевченка	20ц	
Недолюдки , бувальщина в 3-ох діях, Ванченка - Писанецького. — Ціна	30ц	
Не клени , образ з життя народу в 1-ім акті, Романа Сурмача. — Ціна	10ц	
Нешчасне коханнє , драма в 5-ох діях, Машка	40ц	
Не повелося , фарса на одну дію зі співами і танцями, І. Крежаловського. — Ціна	10ц	
Ніч новоженців , на 1 дію	10ц	
Недолюдки , бувальщина, в 3-ох діях	30ц	
Нешчасне коханнє , в 5-ох діях	40ц	
Новоженці , комедія в 2-ох діях	15ц	
Ніч під Івана Купала , драма в 5-ох діях зі співами і музикою, М. Старицького	50ц	
На жадання висилаємо Загальний, Катальог , в котрім міститься повний спis драматичних творів.		

UKRAINSKA KNYHARNIA
658 Main Street. **Winnipeg, Man.**